

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Інститут мистецтв
Кафедра музичного фольклору

Людмила Гапон

**ІНСЦЕНІЗАЦІЯ
ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ**

*Навчальний посібник для студентів
спеціалізації “музичний фольклор”*

Рівне, 2006

УДК 392.5 (075.8)
ББК 63.52 (4Укр)я73
Г 19

Гапон Л.Д. Інценізація весільних обрядів: Навчальний посібник для студентів спеціалізації “музичний фольклор”. – Рівне, 2006. – 148 с.

Загальна редакція
Ю.П.Рибак

Рецензенти:

*Ухвалено до друку рішенням науково-методичної Ради
РДГУ, протокол №... від ... 2005 р.*

© Л.Д.Гапон, 2006
© Кафедра музичного фольклору
Інституту мистецтв РДГУ, 2006

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Весільний обряд у комплексі фольклорних традицій

Із початком третього тисячоліття інтерес до національної культури в Україні дедалі зростає, оскільки, одночасно із визріванням почуття етнічної самоідентифікації у суспільстві, очевидним фактом постає проблема неминучості втрати автентичної спадщини у її первозданному вигляді. Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не тільки в історичних, культурологічних та патріотичних цілях, а й для використання і популяризації народних мистецьких взірців у вторинних сценічних формах, а також у сфері етнопедагогіки.

Найцінніша та найоб’ємніша за родо-видовим наповненням спадщина представлена в обрядовому фольклорі українців, який сформувався ще за язичницьких часів, однак упродовж багатьох століть невпинно розвивався та піддавався різноманітним модифікаціям. Зокрема вважається, що одна з його гілок – родинно-обрядовий цикл – зазнала кульмінації в добу середньовіччя, коли визріло поняття родової общини та викристалізувався пласт відповідної усно-поетичної творчості. А найповніше цю гілку представляє весільний обряд, який ще донедавна зі своєрідним регіональним колоритом відзначався в кожному українському селі.

Із найдавніших часів наші предки надавали особливого значення утворенню сім’ї. Відповідно весільний обряд поступово визрів до рівня тривалої (інколи більше місяця) та синкретичної за вираженням (музика, спів, поезія, танець) народної драми. Це дійство виконує важливу соціально-виховну та естетичну функцію, а тому характеризується неординарністю відзначення.

Розвинена творчість весільного циклу в усіх етнічних регіонах України якнайкраще сприяла здійсненню наукових студій. Дослідницький інтерес викликаний не тільки унікальною можливістю проведення аналітичних порівнянь у широких просторових і часових масштабах, а й необхідністю увічнити ці набутки у стані їх повноцінного збереження.

Пізнавальне значення у вивченні еволюції весільної обрядовості мають праці багатьох дослідників, визначних етнографів і фольклористів: З.Доленги-Ходаковського, О.Кольберга, П.Чубинського, М.Костомарова, Хв.Вовка, Й.Лозинського, В.Верховинця, І.Червінського, Т.Рильського, Ф.Колесси та ін.

Традиційна обрядова культура Західної України хоча й зазнала значного впливу сусідів – поляків, австро-угорців, – та завдяки архаїчним формам ведення господарства, що стійко утримували традиційні родинні відносини, зберегла звичаї та обряди з яскравими самобутніми елементами, котрі вирізняють її серед інших регіонів.

На території західноукраїнських етнографічних областей, де відбувалися найактивніші процеси етногенезу слов'янської спільноти, весільний обряд, хоча й відзначався особливо пишно та колоритно, надто не відрізнявся від загальноукраїнського сценарію та класично поділявся на три етапи: передвесільний, весільний і післявесільний. Кожен із них, у свою чергу, додатково розгалужувався на декілька самобутніх, яскравих та неповторних обрядодійств.

Завдяки притаманній нашим краям консервативності фольклорної традиції, ще й донедавна чи не в кожному нашому селі весільний обряд проходив у традиційній формі. Найколеритніше це відбувалося у віддалених від розвинених культурних осередків районах Полісся та Карпат. Саме ці території найчастіше підпадають під об'єкт наукового дослідження.

Фольклорні експедиції як найефективніший засіб пізнання традиційного весілля. Досвід кафедри музичного фольклору

З огляду на швидке згасання фольклорної традиції та її пасивну форму побутування на сьогоднішній день – переважно в пам'яті носіїв похилого віку, – чи не єдиним засобом наукового і практичного пізнання законів і здобутків автентичної спадщини лишається фольклорна експедиція. Це дає змогу безпосередньо спілкуватися з живими носіями народних традицій, вивідати від них необхідну інформацію та в умовах, максимально наближених до реальних, спостерігати за процесом автентичного виконання. Відомий фольклорист К.Квітка писав: “Для того, щоб людина сучасної міської культури могла розуміти, хоча б в межах своєї етнічної

області, історичну культуру, яка частково збереглася в селянському побуті, вона повинна уявляти собі і тембри голосів та музичних інструментів, і всі побутові обставини, смаки і почуття, спогади і мрії селян, не зливаючи їх в однорідну масу, не випускаючи із уваги відмінності статі, віку, домінуючої діяльності, суспільного стану, ступеня наближення до місцевих традицій”¹.

Вивчення традиційної культури рідного краю необхідне для вирішення багатьох теоретичних і практичних завдань викладачів і студентів кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету. Найціннішою формою роботи фольклорних колективів, які функціонують при кафедрі, є вивчення живої традиції, оскільки зв'язок з носіями традиційної культури дає найкращі результати у процесі становлення фахівця-фольклориста, керівника фольклорного колективу, а також дозволяє накопичити якісний та багатий репертуар.

Організація експедиційної роботи студентів кафедри відбувається за чітким графіком протягом цілого календарного року у формі групових (під час літніх і зимових канікул) та індивідуальних експедицій. До дослідної роботи залучаються студенти молодших і старших курсів з тією різницею, що перші виступають спостерігачами, а інші – самостійними збирачами-дослідниками. Пізнавальна діяльність майбутніх фольклористів зазвичай спрямовується на виявлення, фіксацію та вивчення традиційної культури рідного краю, тієї місцевості, де проживають батьки.

Підсумковим етапом такої науково-практичної роботи в рамках навчального процесу є підготовка дипломного реферату з описом окремого обряду (невеликого фрагменту обрядодійства) і представлення його в сценічній інтерпретації.

Структура весільного обряду

Структура традиційного весільного обряду українців побудована за принципом організації ритуальної діяльності колективу навколо індивідуального життя людини².

¹ Квітка К. Избранные труды: В 2 т. / Сост. и коммент. В.Л.Гошовского. – М.: Советский композитор, 1971. – Т. 1. – С. 13.

² Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К., 1988. – С. 84.

Традиційний весільний обряд Західної України – це система ритуальних дій, де кожна має свій характер і несе певне смислове навантаження. Процес трансформації обряду суттєво не змінив традиційну структуру весілля. Специфіка проведення обрядодій має спільні загальноукраїнські риси, проте незначні відхилення спостерігаються в проведенні окремих обрядів, як наприклад, функціональна рівність коровайного та барвінкового ритуалів тощо.

Регіональні відмінності простежуються у звичаях, народних віруваннях, формах весільних атрибутів, обрядового хліба, термінології. Окремі елементи весілля Передкарпаття, Карпат часто перекликаються з поліським типом із різницею в тому, що в першому збережено набагато більше архаїчних елементів, ніж у поліському.

Найбільше на структурі весільного обряду позначаються соціально-економічні фактори, зокрема міграція населення, що впливає на поступове стирання регіональних особливостей. Проте окремі елементи й до сьогодні досить стійко зберігають локальні відмінності. Вони виявляються, зокрема, в назвах і функціях весільних чинів, назвах весільного печива, весільних забавах, танцях, формулах-побажаннях молодим. Ці відмінності можна простежити на матеріалі обрядодій, вміщених до даного посібника.

Роль музики

Пісенно-музичне наповнення весільного обряду відзначається жанровою та стилістичною різноманітністю. Тут виконуються сумні пісні про нещасливе кохання, зраду коханого, про нелюба, а також величальні пісні, пісні до чарки, до танцю. Найбільше ж на весіллі звучать ритуально-формульні наспіви, які супроводжують кожен найбільш важливий крок обряду, таким чином виконуючи роль розгорненого сценарію. Згідно з науково усталеною нормою та за назвою з епіцентру поширення, такі речитативні за природою твори звучать ладканками, на відміну від співних пісень, які можуть виконуватись у нестрогому часовому приуроченні та, як правило, із розгорненим сюжетом¹.

¹ Луканюк Б., Добрянська Л. Спроба мелотипології весільних ладканок і пісень Західного Полісся та Західної Волині // Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся / Ред.-упоряд. В. П. Ковальчук. – Рівне: Перспектива, 2004. – Вип. 5. – С.95.

Особливістю весільних пісень є те, що вони тісно пов'язані з тією місцевістю, де споконвіку виконувалися. На транскрибованих творів з різних куточків Західної України зразках можна зробити висновок, що вони мають спільні риси в мелодичній структурі, проте кожен осередок містить локальні відмінності, що надає звучанню специфічного своєрідного колориту.

Типи обрядових наспівів

Унаслідок тривалого функціонування весільної пісенності у народному середовищі сформувався своєрідний звід пісенних мелотипів, чимало з яких мають великі ареали побутування, а деякі трапляються в локально обмежених осередках. Очевидно, що сьогодні ми маємо справу з не достатньо повно представленою типологічною картиною, однак навіть за таких умов можливо визначити діалектне членування україномовних етнічних регіонів.

Зазвичай на кожному традиційному весіллі виконувалось більше десятка типових наспівів, яким відповідали кілька сотень поетичних текстів. На сьогодні встановлено побутування в межах Західної України двадцяти восьми обрядових весільних наспівів, з яких двадцять представляють групу ладканкових, а вісім – пісенних¹.

У даній книзі кожна з музично-етнографічних транскрипцій весільних наспівів зредагована в максимальній відповідності до класичної схеми типового зразка, а всі найменші діалектні (чи суб'єктивні) відхилення відображені в нотаціях за допомогою системи спеціальних знаків (див. нижче).

Методика розучування весільних обрядів і пісень зі студентами

Специфіка навчання у фольклорному колективі впливає з особливостей репертуару. Принципи формування репертуару фольклорного ансамблю тісно пов'язані з виховним аспектом роботи ансамблю, а також потребують дотримання тематичної, стильової і жанрової різноманітності. В основі процесу вивчення народних обрядів і пісень повинен лежати принцип від простого до складного, тобто – поступовість та послідовність в оволодінні технічними

¹ Луканюк Б., Добрянська Л. Зазнач. стаття. – С. 95–108.

навичками виконання з подальшим розвитком творчих здібностей кожного учасника.

Виконання обрядової пісні – це самобутнє мистецтво, оволодіти яким зможе далеко не кожен. Адже важливо не тільки точно відтворити мелодію, а й уміти слухати її, розуміти природу народного твору, своєрідну трактовку слова, ритміку, вибрати зручний діапазон й інші важливі тонкощі¹.

Тому при підготовці інсценізації обряду необхідно відібрати досвідчених співаків, враховуючи їх виконавську практику і голосові можливості. Можна залучати менш підготовлених співаків-початківців, які належать до близької за стилем пісенної традиції. Інші учасники колективу в процесі репетиційної роботи набувають досвіду виконання народновокальних творів певного середовища, але до сценічної дії не залучаються (або ж залучаються епізодично).

Оскільки можливості постійного спілкування з носіями фольклорної традиції немає, то керівник повинен забезпечити регулярне прослуховування звукозаписів та перегляд відеоматеріалів із спеціальним коментарем, покликаним звернути увагу на певні тонкощі процесу народного виконавства. Аналіз якості виконання народними співаками з фонограми повинен бути об'єктивним (і критичним). Особливу увагу слід акцентувати на прийомах і способах виконання, які найбільш характерні для пісенної традиції того чи іншого осередку. Серйозний і глибокий підхід, відчуття внутрішньої пульсації і динаміки пісні – ось основні завдання для засвоєння народновокального твору.

Набуття співочих навичок приходить поступово у процесі систематичного і цілеспрямованого навчання, тренування слуху. Відомий композитор, педагог і співак М. Глінка писав, що “всі голоси від природи є недосконалими і потребують навчання, ціль якого – виправити недоліки і вдосконалити голос”².

І дійсно, у нагоді студентам стануть спеціальні інтонаційні вправи, базовані на народнопісенних традиційних зворотах. Часто керівник складає їх сам, використовуючи знайомі елементи з

¹ Ландсбергіс В. Литовский фольклорный театр. – Вильнюс, 1982. – С. 3.

² Глінка М. Упражнения для усовершенствования голоса, методические к ним пояснения и вокализмы-сольфеджио. – М., 1951. – С. 7.

репертуару ансамблю, а також враховуючи свій практичний досвід. Найкраще брати невеликі наспіви зі словами, бо це дає можливість позбутися надмірної вокалізації, що притаманна академічній вокальній музиці.

Копітка репетиційна робота закріплює співочі навички й поступово відходить на другий план, а відтак вся увага співаків концентрується на розумінні глибокого змісту народновокального твору, на створенні його сценічного еквіваленту.

Засвоєння виконавської техніки і переосмислення художнього образу – нероздільний творчий процес, завдяки якому активізується музичне мислення, творча уява. Цього можна досягнути лише за умови чіткої поставленої мети та доброго психологічного клімату в колективі.

Інсценізація

Нелегко відтворити в умовах академічної сцени те, що в глибокому минулому було створено народною мудрістю та культивувалося в тісному зв'язку з сільським побутом. Тому необхідно, перш за все, враховувати наукове тлумачення дійсного історичного факту. Сама реконструкція обряду в сценічному варіанті повинна мати своє вирішення у глибокому змісті. Для цього необхідно мати в наявності автентичне першоджерело не тільки як факт, а й як психологічний момент створення певних характерів дійових осіб обряду. Творча інтерпретація покликана відродити мертвий або напівмертвий факт і дати йому нове життя.

Сценічне втілення обряду не може бути автентичним, але воно повинне бути художньо-цілісним, стримано стилізованим¹. Не завжди вдається догодити естетичним й етнографічним критеріям. У такому випадку залишається проблема адаптації до законів сцени та норм академічної естетики.

Обов'язковим є введення та засвоєння в практику репетиційної роботи таких понять, як ідея, темпоритм сценічної дії, запропоновані обставини, підтекст, словесна дія, музика. Керуючись ними, можна добре організувати роботу на сцені і глибше розкрити перед учасниками дійства задум обряду.

¹ Ландсбергіс В. Зазнач. праця. – С. 3.

Форма подачі може бути як статичною, так і динамічною. Однак необхідно пам'ятати, що, переносючи обряд на сцену, завжди треба проникнутися змістом і лише тоді шукати адекватну форму сценічного вирішення. Більш за все потрібно остерігатися зовнішнього блиску. Обрядова дія повинна показувати життєву дію у формі узагальненого сценічного обряду.

Завдання навчального колективу – втілення обрядового дійства саме через розкриття його синкретичних форм засобами музики, драматургії, хореографічного мистецтва в поєднанні з достовірністю факту пам'ятки старовини. Спосіб вирішення цього питання визначається змістом навчально-виховної роботи у фольклорному ансамблі, тому в кожному окремо взятому колективі цей процес протікає індивідуально.

З практичного досвіду випливає, що, приступаючи до інсценізації обряду, важливо виокреслити чітку концепцію діяльності. Це – відбір матеріалу для музично-сценічної композиції, написання сценарію, технічне шліфування народновокальних творів. У візуальному відношенні інсценізація повинна бути наближена до автентичного варіанту як у деталях, так і в цілому, складатися з матеріалу, гармонійно і театралью зкомпонованого.

У сценічній інтерпретації бере участь порівняно невелика кількість членів колективу, кожен з яких є “майстер на всі руки”. Удосконалення артистичної майстерності відбувається під час ансамблевих репетицій. Керівник визначає кожного актора, враховуючи його тип, характер і талант. Велике значення на стадії сценічного показу має підбір народного костюму, що відповідає традиції певного регіону, використання в розумних межах локального мовного діалекту, самобутній стиль виконавства, що об'єднується в єдине гармонічне і динамічне дійство.

Структура посібника

Пропонований посібник підготовлено на матеріалі досліджень студентів-випускників кафедри музичного фольклору, здійснених упродовж 1995-2005 років. Більшість обрядів була апробована учасниками фольклорних ансамблів “Волиняни”, “Джерело”, “Горина”. До збірника увійшли весільні обряди з території західноукраїнсь-

ких етнічних регіонів, які мали місце в сільському побуті середини та другої половини ХХ століття. Згідно зі специфікою успадкування фольклорних традицій, яка існує на кафедрі, зафіксовані з усних розповідей (дуже рідко в умовах безпосереднього відтворення) народні обряди дещо реконструйовано та сценічно адаптовано.

Кожен із студентів працював під постійним наглядом викладача, а поетапна робота над фольклорними матеріалами відбувалася в такій послідовності: фольклористичні експедиції, кафедральні презентації, музично-етнографічні транскрипції, традиційне сольне та ансамблеве виконавство, захист дипломної роботи (інсценізація обряду). При відборі для сценічної роботи матеріалів враховуються такі критерії: етнографічна повнота опису, характерні риси, притаманні певному етнографічному середовищу, наявність музичного матеріалу.

Основу збірника становлять інсценізації весільних обрядодійств, зафіксованих у Волинській, Рівненській, Хмельницькій, Івано-Франківській, Львівській областях. Сценарії презентують найважливіші стадії народного весілля в його хронологічній динаміці – від запросин до перезви. Кожен із фрагментів супроводжується піснями зразками (мелодії і тексти), а також доповнюється детальними паспортами, де зазначено записувачів, рік і місце запису, а також інформантів. Окремі сценарії містять і етнографічну оповідь, і суб'єктивно трактований сценарій, інші – лише інсценізацію в максимально адаптованому до народного побуту варіанті. Кожен зі студентів намагався, наскільки це можливо, уникати творчих домислів та втручань у фольклорний матеріал. Виняток робився лише в тих випадках, коли обрядодійство зовсім не “вписувалося” в рамки сценічної інтерпретації.

У процесі підготовки збірника використовувалися архівні матеріали з лабораторії музичної етнографії кафедри музичного фольклору. Як правило, це репринтні видання – дипломні реферати, оформлені у друкованому вигляді за усталеними на кафедрі вимогами.

Пісні транскрибовано у відповідності до сучасних норм вітчизняної етномузикології, а саме – за правилами, розробленими представниками львівської школи¹. Мелодії уніфіковано до тональності

¹ Мишанич М. Архівне опрацювання народновокальних творів: Методичні рекомендації з музично-етнографічної транскрипції. – Львів, 1995. – 20 с.

“соль”, а реальна початкова висота зазначається ромбічною нотою біля тактового розміру. Тактування підпорядковане природній пульсації мелодичного руху та здійснене згідно з диференціальним методом Б. Луканюка¹. У текстах сценаріїв і пісень збережено деякі діалектні особливості певного середовища. Інші спеціальні знаки музично-етнографічної транскрипції роз’яснено в нижче наведеній таблиці.

СПЕЦІАЛЬНІ ЗНАКИ МУЗИЧНО-ЕТНОГРАФІЧНОЇ ТРАНСКРИПЦІЇ

l	- редагований упорядником текст
( )	- непостійний текст
— ~	- “пролонгації” (незначні подовження) й “абревіації” (незначні вкорочення) нотних тривалостей
— /	- “глісандо” – ковзання між нотами
↑ ↓	- незначне підвищення чи заниження нот
— x	- нечітке інтонування звуку (пошепки)
о-/го/, ж/и/	- “вокалізація” або “огласовка” – розспівування голосних та приголосних звуків
—	- подвійні тактові риси – відмежування мелодичних рядків у піснях із мірним ритмом
— 	- пунктирна тактова риска – відсутність цезур у мелодіях, попри наявність їх у поетичних текстах
<u>6</u>	- одинарна цифра тактового розміру – сумарна кількість ритмічних долей у такті, яким відповідає метрономічна одиниця темпу (мірний ритм)

¹ Луканюк Б. Диференціальний принцип тактування // Актуальні питання фіксації та транскрипції творів народної музики: 36. наук. пр. – К., 1989. – С. 59–86.

ІНСЦЕНІЗАЦІЯ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ

ЗАПРОСИНИ

*Записала Юлія ІВАНЕЦЬ у с. Іванівка
Горохівського р-ну Волинської обл.*

Дійові особи: мати, батько, молода, дружки.

У хаті молодої батьки благословляють дочку перед тим, як вона вирушить разом із дружками просити на весілля родичів та односельчан.

Батьки: “Благословляємо тебе, дитино, щасливою долею. Проси рідних, близьких, батьків хрещених і всіх сусідів. Кланяйся кожному – і старому, і малому”.

Молода тричі кланяється батькам, а вони дають їй короваєць (решту коровайців беруть дружки). Виходячи з хати, дружки співають:

1

♩ = 80

1. Ви-ра-жа-ла ма-ти доч-ку на се-ло:

“Проси, до-ню, ро-ди-нонь-ку ве-се-ло.’’

1. Виразала мати дочку на село:
“Проси, доню, родиноньку весело.
2. Щоби твоя родинонька здорова була
І до тебе на весілля прибула”.

Підходячи до хати родичів, у яких є син, дружки співають:

2

♩=96

1. Чер-воненький бу - ра-чок, зе-ле-не - є зіл - ля,
Хо-дить на-ша мо-ло-да, про-сить на ве - сіл - ля.

1. Червоненький бурочок, зеленее зілля,
Ходить наша молода, просить на весілля.
2. Щоб не гай, щоб не гай, щоб не той дубочок,
Не були б ми в вашій хаті, щоб не парубочок.

Молода і дружки заходять до хати, кланяються тричі.

Молода:

– *Просили батько, мати і я прошу на хліб, на сіль, на коровай і на весілля.*

Молода дає родичам короваєць, а ті в знак шани і згоди розламують його.

Молода з дружками йде далі, і якщо в хаті є молода дівчина, дружки співають: (мел. № 2)

1. Зелений барвінок, пахучее зілля,
Ходить наша молода, просить на весілля.
2. Щоб не гай, щоб не гай, щоб не та ліщина,
Не були б ми в вашій хаті, щоб не та дівчина.

Дорогою дружки співають:

3

♩=174

1. Ой на ста - ву, ста - ву пла-ва-ють ка - ча - та,

гар-ний той ві - но - чок, що спле-ли дів-ча - та.

1. Ой на ставу, ставу плавають качата.
Гарний той віночок, що сплели дівчата 2
2. Сьогодні він гарний, а завтра зов'яне –
Молода дівчина на рушничок стане. 2
3. Стане вона, стане та й буде стояти,
Рожеві квіти будуть обпадати. 2
4. Спадають, спадають – ніхто не збирає,
Молода дівчина долі не вгадає. 2

ЗАРУЧИНИ

“ЗМОВИНИ”

*Записала Вікторія КОТ у с. Крупове
Дубровицького р-ну Рівненської обл.*

У весільному обряді с. Крупове значне місце відводиться обряду “змовини”, який містить у собі чимало урочистих моментів. “Змовини” – це прилюдна згода молодого і молодої на одруження, створення сім’ї і благословення на спільне життя. Водночас – це перший обряд, що набував законної чинності.

“Змовини” відбувалися в хаті молодої у неділю, за тиждень до весілля. До них готувалися як до великого торжества. На них запрошували, як на весілля. Молодий просить усю свою найближчу родину: батьків, братів, сестер та друзів. Крім рідних, ще запрошували й сусідів. Так само запрошувала й молода.

Батьки молодого несли пляшку горілки й пару пирогів, замотаних у “настільницю” (скатертину).

На “змовинах”, як і при сватанні, молодого з його родиною не пускали до хати, старости виголошували промови, після чого їх запрошували. Молоду в цей вечір не показували відразу, вона мала сидіти з дівчатами в коморі. Сівши за стіл, свати запитували: “Покажіте, за що ж ми маємо пити?”. Відразу після цього брат молоді ішов за нею до комори і приводив її до столу та садовив навпроти молодого. Перед тим, як приступити до гостини, староста читав молитву, щоб Господь допоміг у створенні нової сім’ї, і благословляв молодих на щасливе життя.

Другу чарку пили молоді. Відразу після цього молодий дарував молодій черевички або чоботи. Вона у свою чергу обдаровувала його сорочкою. Сорочка була “шита портна” (з домотканого полотна), з мережкою на комірці. Услід за хлопцем усю його родину дарувала дівчині свої подарунки. Поки обдаровували, дружки та жінки з родини дівчини співали.

Особливо багатим був обрядовий одяг. На цей випадок готували спеціальні костюми, дотримуючись багатовікової традиції села.

Вишита сорочка, “юбка”, фартух, вінок для молодої, полотняні штани, полотняна сорочка нареченому, рушник через плече у свата й дружок – це ті атрибути, без яких не обходився обряд. Усталені норми не порушувалися. Коли ж їх не дотримувались, односельчани говорили, що це “не до добра”.

Не тільки наречена, але й свахи, свати, дружки прикрашали свій одяг і головні убори (намітки) паперовими квітами, стрічками, щоб відрізнитися від загальної маси учасників весілля.

Весільне вбрання молодої або її матері виготовляли із спеціального полотна, що називався серпанком. Серпанок – тонке, прозоре, ляне полотно. Його виготовлення вимагало великої праці і досить тривалого часу. Майстерно ткати серпанкове полотно міг далеко не кожен. Щоб оцінити важливість якоїсь роботи, казали: це тобі не мішковину, а серпанок ткати.

Окремим компонентом весільного вбрання молодої був вінок із різних паперових квітів, до якого позаду прикріплювалися стрічки. Їх (стрічок) повинно було бути не менше двадцяти, різних кольорів.

Наречений і наречена були взуті в постолі. На той час це був зручний вид взуття. Їх носили всі – чоловіки, жінки та діти.

Після обміну подарунками молодий подавав рожок хустини для молодої. Вона трималася за нього, переходила до молодого за стіл і сідала поруч із ним.

У той час, коли проходила ця церемонія єдності, розпочиналось урочисте благословення батьків. Староста підводив молодят, які тримались за ту ж хустку до батьків і просив для молодих благословення. Батьки сиділи на лаві, застеленій кожухом. Молоді ставали на рушник, трічі кланялись батькам, а вони їх благословляли хлібом та пучком жита зі снопу, що стояв на покуті. Після благословення молоді сідали на покуті і частувалися.

Святкова їжа відрізнялася від буденної якістю вихідних продуктів, більшою кількістю м’яса, яєць, масла, а також приготуванням спеціальних страв. На “змовини” готували обов’язково пшоняну кашу, яка символізувала продовження роду, борщ, млинці, до яких подавали сир, розім’ятий і розведений молоком. Відварювали м’ясо, тушили рибу, готували “дрижачку” (холодець). Замість

пирогів пекли “бабки” (здобні булочки з пшеничного тіста). До них подавали густий кисіль. Запивали квасом або узваром.

Потім сестра молодій (старша, заміжня) або жінка старшого брата підходила до столу, де сиділи свати, і просила благословення: “Свати кохани, сусіди зобрани, побасловіте пісню заспівать”. А вони відповідали: “Буг благословить!”. І так повторювали три рази.

Коли свято підходило до завершення, молода обдаровувала всіх присутніх дівчат “змовинськими” рушниками, які мала виткати за роки дівування.

Після усіх церемоній дівчина та хлопець вважалися зарученими і відтоді не мали права відмовлятися від шлюбу. Така спроба вважалася за безчестя. За відмову ж відшкодовували матеріальні витрати та ще й платили за образу.

Інсценізація

Дійові особи: батько, мати, молода, молодий, “вутча” (старша жінка з родини дівчини), староста, сваха, дружби, дружки.

Поліська хата прикрашена рушниками. Дівчата накривають на столи і співають:

4

1. Ой як - би зна - ла, коб я ви - да - ла,
шо буд-ут за-ру - чи - ни, ка-лі - ла б сті-ни,
шоб бу - ли бі-лі на мо - і за-ру - чи - н...

1. Ой якби знала, коб я видала, що будут заручини,
Каліла б стіни, щоб були біли на мої заручин...
2. Ой якби знала, коб я видала, що будут заручини,
Помила б лавки, щоб були гладки, щоб свекров не суділ...

Мати:

– Ну, мабуть, то вже і все готово. Де ж то свати забари-ліса, що нема? Аво, може надумалі і шуткувати з нашої Уляни?

Батько:

– Ти шо бачи, стара? Геть здуріла! Василь не з тих, шо дівчатам голову дурять... О! Чуси? Вже коло порога стоять. Іди хутко відкривай!

На сцену піднімаються свати. Дівчата у цей час співають:

5

1. Ой на мо - рі да на ка - ме - ні,
ой на мо - рі да на ка - ме - ні
ку - па - ло - са да два ян - го - л...

1. Ой на морі, да на камені 2
Купалоса да два янгол...
2. Купаліса да говорілі: 2
“Ходімо ми на заручин...,”
3. Ходімо ми на заручини, 2

- До Улянки на розлучин...
 4. Да й розлучимо ми Улянку 2
 Од рудної її матьонк...
 5. Од рудної да одлучимо, 2
 До чужої да прилучим..."

Староста:

– *Доброго дня вам, свати. Не могли вашу хату знайти. Шлі і шлі – потоміліса, пройшли хату – огледіліса. Все село обойшли, поки Вас знайшли!*

Батько:

– *А де князь був, що нашу хату вун забув?*

Староста:

– *Вун не забув, а задумавса і проминув!*

Мати:

– *Просімо, гості, заходьте до хати і сідайте за столи.*

Гості проходять, сідають за столи та гомонять. Староста кладе пироги на стіл і ставить горілку.

Староста:

– *Просімо святий хліб прийняти, раз прийшли в ету хату!*

Мати:

– *Дякуємо. Дай Буг в радості та здоров'ї етой хліб з'їсть, і ніколи не тужить!*

Молода в цей час сидить з дружками в коморі.

Випили по чарці, а тоді староста каже:

– *Покажіте, за кого ж ми п'єм?*

Сваха:

– *І що за дівка нашому Васілю буде?*

Брат молоді встає й іде за нею до комори. Разом з ними виходять дівчата. Згодом заходить молода з дружками та чемно з поклоном вітається.

Молода:

– *Добрий день!*

Йй усі гості відказують:

– *Доброго здоров'я!*

Брат бере її за руку і садить навпроти молодого. Свати під час цього стрічають її веселими вигуками.

1-й дружба:

– *Бач, яка красна дівка?!*

2-й дружба:

– *Ото-то і файна!*

Потім староста говорить:

– *А тепера, свати та гості, помолімоса, аби Буг наш помагав новій сім'ї та басловів наших деток на щасливе життя.*

Усі встають, моляться “Отче наш”. Сідають.

Співає дружка:

6

1. Ма - тьон - ко да го - лу - бонь - ко,
 _ снів - са мні да сон дів - нень - к...

1. Матьонко да голубонько,
Снівса мні да сон дівненьк...
2. Сіви голуби да налетілі,
Чорний шовк да розвертіль...
3. Чорний шовк да розвертілі,
Щири золоти да розсипаль...

Мати:

– *Ой, Оксано! Такої сумної ти завела.*

Дружка:

– *Така доля дівоча!*

Продовжує співати:

4. Донеюку, моє дітятко,
Молодий ти розум май..,
5. Молодий ти розум маєш,
Свого сну не розгадай..:
6. Сіви голуби – то свати твої,
Чорний шовк – то коски твої..,
7. Чорний шовк – то коски твої,
Щирі золоти – то сльозки твої...

Потім молодий обдарує молоду чобітками, вона, в свою чергу, дарує йому сорочку.

Староста:

– *Просімо на дарування!*

Гості молодого перебивають молодій свої дари, в основному – наміткове полотно. Перебивши, молодий подає рожок хустини для молоді, переводить її до себе і садить поруч. Потім староста бере за хустку молодих, підводить до батьків і просить їх поблагословити.

Староста:

– *Побасловіте, батько й маті, своїх деток.*

Жінки та дівчата співають:

7

$\text{♩} = 192$

1. Ба - сло - ві - ла - са У - лян - ка
3.
свой - му руд - но - му ба - тей - ку:
"По - ба - сло - ві, да муй ба - тень - ку,

мні на по - са - ді сіс - ть..."
2."І я то бі ба слов лю,
4.
ба - сло - віт то - бі Гос - подь Буг
із до - ле - ю ща - слі - во - ю - /гу/
з доб - ро - ю го - ді - но - й..."

1. Басловіласа Улянка
Своєму рудному батейку:
"Побаслові, да муй батенько,
мні на посаді сість".
2. "І я тобі басловлю,
Басловіт тобі Господь Буг
Із долею щасливою,
з доброю годіною...".
3. Басловіласа Улянка
Своєму руднійкуй матьонци:
"Побаслові, моя матьонко,
мні на посаді сість".
4. "І я тобі басловлю,
Басловіт тобі Господь Буг
Із долею щасливою,
з доброю годіною...".

Батько з матір'ю сидять на лаві, застеленій кожухом. Батько тримає в лівій руці образ, а в правій – хліб. Мати тримає образ у правій руці, а в іншій – пучок жита. Молоді стають навколішки перед батьками, опутивши голови. Батьки промовляють разом:

– *Хай Буг басловіт і ми басловімо на долю щасливу, здоров'ям і віком хорушим.*

Після благословення молодих староста заводить їх за стіл. Під час цього дівчата співають:

(мел. № 4)

1. Й а ти казав, кльонув лістоньку, не будеш опадаті.
Тепер падаєш да й опадаєш, доружку застілай...
2. Й а ти казав, да муй батеньку, не будеш одаваті.
Тепер одаєш да й одаваєш, а долі не вгадай...
3. “Доню я даю, я доню даю, а долі не вгадаю.
Просі, донейку, Господа Бога, щоб була добра доль...”

Родина молоді починає зв'язувати сватів від молодого рушниками, вигукуючи:

– *Ото вже і все. Поїлі, випілі, а тепера ми будем зв'язувать Вас, шоб бульш не ілі.*

Співають:

(мел. № 5)

1. Ой на морі да вода грала, 2
Там Улянка да воду брал...
2. Там Улянка да воду брала, 2
Жала щий у море впал...
3. Жала щий у море впала, 2
Да матьонку гукал...:
4. “Матьонко да голубонько, 2
Вирятуй да мене з мор...”.
5. “Донечку, моє дітятко, 2
Ой не я ратовать буд...
6. Ой не я ратовать буду, 2
Вже не я замишлять буд...
7. Молодий ратовать буде, 2
Свекровка замишлять буд...”.

Коли сватів пообв'язували, встає “вутча” і просить благословення на пісню:

– *Свати кохани, сусіди зобрани, побасловіте пісню заспівать.*

Свати відказують:

– *Буг басловіт.*

І так повторюється тричі.

Співають:

8

♩. 102

1. За-ко-ва-ла зов-зю-лень - ка на гру-ші,
ви-сва-та-ла не-віс-точ - ку-/гу/ до ду - ші.

1. Заковала зовзюленька на груші,
Висватала невісточку до душі.
2. Заковала зовзюленька на каліні,
Висватала невісточку на чужині.
3. Ой ковала зовзюленька, ковала,
Вона ж мені правдоньку казала.

На закінчення молода обдаровує всіх дівчат “змовинськими” рушниками.

Молода:

– *Дякую вам, мої товаришки, шо були зі мною.*

Сваха:

– *Вже ми заседіліса в этой хаті. Поки ше зоря на небі сяє, то будемо вже йті.*

Виходячи за куліси, всі співають:

(мел. № 7)

1. – Чого, сватове, седіте, чому додому не йдете?
Щи Улянка наша не ваша – з собою не возьмете.

**Записала Лариса НЕЙМАРК у с. Седлище
Любешівського р-ну Волинської обл.**

Дійові особи: молодий та молода із рідними та хресними батьками, старший сват, "жених", брат "жениха", свахи з обох сторін.

Батьки молодого, хресні батьки, старший сват, "жених", брат "жениха" (усіх – непарне число) заходять до хати молодої. Хресний батько тримає хліб, загорнутий у рушник, і дві пляшки горілки. Батьки молодої просять сідати до столу. Молода виходить з іншої кімнати з тарілкою, наповненою горіхами, зверху яких лежать перстень і стрічка.

Гості молодої співають:

9

1. Ой сва-то - ве - бра-то-ве, по що ві-гі/-те при-ї - ха - л.:
Чи по го-рох, чи по со - чи - ви - цю,
чи по на-/а/ - шу сис-три-ць..?

1. Ой сватове-братове, по що ж віте приїхал.:
Чи по горох, чи по сочивицю, чи по нашу систриць..?

Молода підходить до молодого й каже:
– *Просили батько, мати і я, молодая, на сьой подарунок.*

¹ Бруси – сувої.

Молодий бере перстень з "лентою" і ховає в кишеню. Набирає в жменю горіхи і кидає ними об підлогу (тричі). Решту горіхів, що залишилися на тарілці, кладе в кишеню. Молоді сідають за стіл по центру і пригощаються.

Гості співають:

10

1. Ой вип'ємо по кубоч-ку ще й по два,
го-ду-ва-ле На - таш - ку - /у/ ни рік, ни два.

1. Ой вип'ємо по кубочку ще й по два,
Годувале Наташку ни рік, ни два.
2. Ой ми єї годувале, колихале,
Таки єї вичіллїчка дождедале.

Мати молодої виносить "бруси"¹ полотна і вручає батькові молодого, примовляючи:

– *Нате, свате, полотна на сорочку, щоб любили мою дочку.*

Батько молодого дякує і кладе на тарілку гроші.

Підходячи до матері молодого, каже:

– *Нате, свахо, полотна цю гору, щоб на мою дочку не було поговору.*

Тоді дарує полотно хресним батькам молодого.

Свахи співають:

11

1. Про - си, На - таш - ко, друж - ка сво-го:

"Да ві-че - рай, дру - жо - /о/к, у бать - ка мого".

1. Преси, Наташко, дружка свого:
"Да вічерай, дружок, у батька мого.
2. Да вічерай, дружок, у батька мого,
А й узавтра будем – у твого.
3. Ой у мого батенька – оден обід,
А у твого батенька – на всьой вік".

Свахи молоді одспівують:

12

♩=96

1. Ой десь у вас, сва - тий - ке - /ге/, зі - ла ни - ма,

що хо-че-те но-чу-ва - ти - /ги/ й у ми - не.

1. Ой десь у вас, сватийке, діла нима,
Що хочете ночувати й у мине.
2. Ой десь віте, сватойки, без жінке,
Що хочете ночувати й у дівке.

Родина молодого:

13

♩=102

1. За-пре-гай - мо ко - ни в са - ни - /ги/,

за - пре - гай - мо ко - ни в са - ни -

по - ї - де - мо до - до - му са - ми.

1. Запрегаймо кони в сани – 2
Поїдемо додому сами.
2. Хай Наташка – до осені, 2
Приїдемо кольосами.

Хрещені батьки молодих обмінюються хлібом, а рідні матері – рушниками. Мати молоді говорить:

– Дарую вам рушник у добру годину, щоб шанували в родині мою дитину.

Мати молодого одказує:

– І нам рушник просимо взяти, щоб любили і шанували зятя.

Гості співають:

14

♩=102

1. Мо - ло - да - - - я На - таш - ка

все по дво - ронь - ку хо - д...

1. Молодая Наташка
Все по двороньку ход...
2. Все по двороньку ходить,
Все й калиноньку лом...
3. Наламала калинойки
Да й принесла додомойк...

4. Да й принесла додомойку,
Положила на столойк...
5. Да й пітає свей матухне:
“Чи я буду такай...”
6. Чи ж я буду такая,
Єк калина чирвонай..?
7. “Будеш, дитя, ти будеш,
Поки в мене побудеш.
8. А ек підеш од мене –
Паде й красонька з тиб...”

15

♩ 120

1. Та-ки грай, та - ки грай, та - ки не ли - нуй - ся,

бо я то - бі за - пла - ти - ла - хі - ба ти за - був - ся?

1. Таки грай, таки грай, таки не линуйся,
Бо я тобі заплатила – хіба ти забувся?
2. Бо я тобі заплатила золоті і білі,
Аби мене цілував кожної неділі.

16

♩ 120

Ой ти і - хав, а я спа - ла. Як ти свис - нув, то я вста - ла.

За - бу - ла я по - пи - та - ти, чо - го свис - тав кру - гом ха - ти?

Ой ти їхав, а я спала.
Як ти свиснув, то я встала.

Забула я попитати,
Чого свистав кругом хати?

17

♩ 114

1. Ку - пи, та - ту, че - ре - вич - ки, щоб по - ри - пу - ва - ле,

а я пі - ду на ву - ли - цю, щоб за - ви - ду - ва - ле.

1. Купи, тату, черевички, щоб порипувале,
А я піду на вулицю, щоб завидувале.

Тоді свахи обв'язують червоною стрічкою горілку, що приніс молодий (бережуть її до “доброго случаю”). Молодому насипають повні кишені пшениці (на весіллі нею обсипають-обсипають молодих). Молоді і гості виходять з хати. Молода проводить нареченого лише до воріт.

Свахи співають:

18

♩ 96

1. Над - во - ди - ла На - та - лоч - ка мо - лод - ця

за но - вей - кі - ї - /гі/ во - ріт - ця

1. Надводила Наталочка молодця
За новейкї ворітця:
2. “Ой дай мені, Іваночку, зазолотець,
То я тебе виведу за дворець”.

ВІНКОПЛЕТИНИ

Записала Людмила ІЛЛЮК у с. Князівка
Березнівського р-ну Рівненської обл.

Інсценізація

Дійові особи: молода, дружки, хрещена мати,
батьки молоді.

Увечері, як посадять коровай у піч, молода запрошує дівчат за стіл. На столі лежать барвінок, білі й червоні нитки. У центрі, на покуті, сідає хрещена мати.

Хрещена мати:

– *Благословіть, тату, і ви, мамо, своєму дитяти вінок звити.*

Батьки тричі відповідають:

– Хай Бог благословить.

Хрещена мати:

– *Благословіть, тату, і ви, мамо, своєму дитяти пісню заспівати.*

Батьки відповідають:

– *Хай Бог благословить.*

Хрещена мати бере одну білу та дві червоні нитки і починає разом із дружками плести вінок, співаючи:

19

$\text{♩} = 174$

1./и/ Хо-дить Га-льоч-ка по го-ро-доч-ках
з сво-ї-ми де-воч-ка-ми,

ре-же бар-ве-нок со-бе на ве-нок³
бе-ли-ми ру-чеш-ка-ми...

Var.

2,3.

1. Ходить Гальочка по городочках з своїми дівочками,
Реже барвеноч собе на веноч белыми рученькам...
2. – Ох ти, барвенче, дробен зелени, наробив ти мене жалю –
Свого батенька, свого родного навеки покидай...
3. Ох ти, барвенче, дробен зелени, наробив ти мене жалю –
Свою матьонку, свою родную навеки покидай...

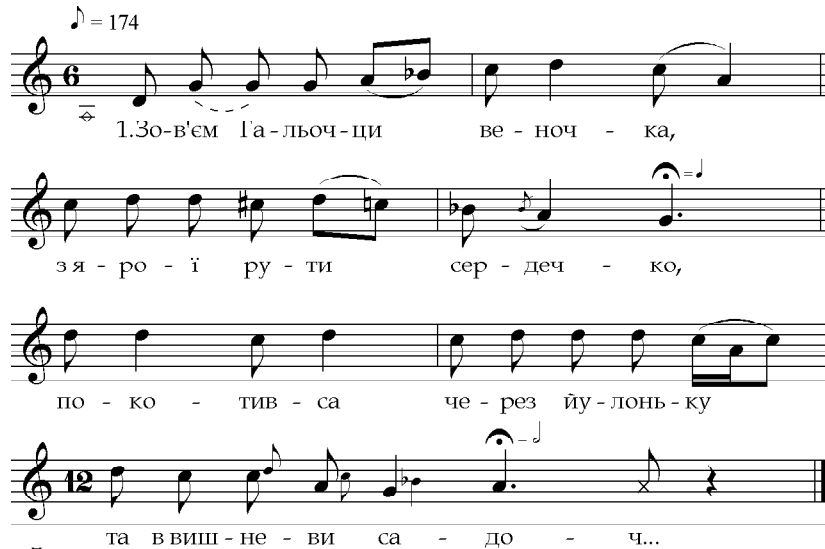
20

$\text{♩} = 90$

1. Ой на бист-рой ре-чень-ци кла-доч-ка ле-жить,
мо-ло-да-я Га-льоч-ка до ро-ду бе-жить.

1. Ой на бистрой реченьци кладочка лежить,
Молодая Гальочка до роду бежить.
2. Ой ходи, родино, до мене,
Да зов'ємо веночка для мене.
3. Ой зов'ємо веночка із рути,
Ой бо вже мене дівкою не бути.
4. Ой зов'ємо веночка в штири папери,
Ой бо вже мене не гуляти в матери.

21

1. Зов'єм Галечци веночка, з ярої руги сердечко,
Покогивса через йулоньку та в вишневи садоч...

Ой приймайся да віночку в вишньовому садочку,
Бо мне треба привикати в чужого батка в хат...

Ой приймайся, да веночку, помеж густими садами,
Бо мне треба привикати з чужими деверам...

Ой приймайся, да веночку, помеж густими купками,
Бо мне треба привикати з чужими ятровкам...

та в виш - не - ви са - до - ч...

1. Зов'єм Галечци веночка, з ярої руги сердечко,
Покогивса через йулоньку та в вишневи садоч...
2. Ой приймайся да віночку в вишньовому садочку,
Бо мне треба привикати в чужого батка в хат...
3. Ой приймайся, да веночку, помеж густими садами,
Бо мне треба привикати з чужими деверам...
4. Ой приймайся, да веночку, помеж густими купками,
Бо мне треба привикати з чужими ятровкам...

Дружки, звивши вінок, чіпляють його під образами і починають робити з паперу квіти для вбирання короваю. У цей час до хати заходить молодий із своїми боярами й сватом. Батьки молодої запрошуюють їх за стіл. Нареченим наливають горілку, вони надпивають трішки й обмінюються подарунками: молодий дарує “плаття”, а молода – сорочку.

Дружки під час цієї дії співають:

34

22

1. Всім де-воч - кам ве-ноч-ки, а Галечци не дай - мо,
всім де-вочкам - ве-ноч-ки, а Галечци не дай - мо.

1. Всім дівочкам – веночки, а Галечци не даймо, 2
2. А Галечци не даймо – дружечки захаваймо. 2
3. Як приїде Іванко да буде нас прохати, 2
4. Да буде нас прохати, гарилкою частувати, 2
5. Гарилкою частувати – венчика викупляти. 2
6. Викупляти венчика з зеленого барвенчика. 2

* * *

**Записав В'ячеслав НЕДЗЕЛЬСЬКИЙ у с. Поліське
Старовижівського р-ну Волинської обл.**

Інсценізація

Дійові особи: молода, батьки молодої, дружки.

У хаті молодої стоять дружки навколо стола.

Старша дружка:

– Благословіть, Бог, батько і мати, віночки повити.

Батьки молодої відповідають:

–Хай Бог благословить у щасті, здоров'ї, з доброю долею.

Дівчата починають плести з барвінку віночки і співають:

35

23

$\text{♩} = 162$

1. Бла-гос-ло-ви, Бо-же, бла-гос-ло-ви, Бо-же,

ще й Бо-жа-я Ма-ти, в сьо-му до-му но-вей-ко-му

пі-сень-ку за-спі-ва-а-ти, пі-сень-ку за-спі-ва-т...

Благослови, Боже, 2
 Ще й Божая Мати,
 В сьому дому новейкому
 Пісеньку заспіват(и). 2

24

$\text{♩} = 90$

1. Ти, зе-ле-ний бар-ві-ноч-ку, де-сь ти сні-гу не бо-ї-ся,

ти, зе-ле-ний бар-ві-ноч-ку, де-сь ти сні-гу не бо-ї-сь...

1. – Ти, зелений барвіночку, десть ти снігу не боїся,
 Ти, зелений барвіночку, десть ти снігу не боїсь...¹
2. – Ой я снігу не боюся, я пуд снігом розов'юся. 2
3. – Молодейкая Галюся, ти свекрухи не боїся. 2

¹ Так само і далі розспівується кожна строфа.

4. – Я свекрухи не боюся, я свекруси покоруся. 2
5. Я свекруси покоруся й у ножейки поклонюся. 2

25

$\text{♩} = 192$

1. Ой ра-ней-ко, за сон-ця

сі-ла Га-лю-ся в во-кон-ця.

Й у-сі ха-той-ки пи-ри-га-да-ла,

дру-жеч-ки по-зби-ра-а-ла,

дру-жеч-ки по-зби-ра-л...

1. Ой ранейко за сонця
 Сіла Галюся в воконця,
 Й усі хатойки пиригадала,
 дружички позбирала. 2
2. – Ви те, дружечки, в'те мої,
 Звийте виночок в'те мені.
 Ой бо я завтра часу й ни матим,
 до шлюбойку ступатим...

(мел. № 24)

1. Ой рабая зозулейка й усі сади облітала, 2
2. Усі сади й облітала, нігде вона ни кувала. 2
3. Молодейкая Галусейка й усі двори обходила, 2
4. Усі двори обходила, нігде слізки ни ронила. 2
5. Ой як прийшла на татуйкув двир, там стала заплакала: 2
6. – Ой дворе мій, дворе, ой яка я тобі тяжка. 2
7. Не так тому дворойкови, як рідному татойкови, 2
8. Шо він мене зауж дає такую молодейкую,
Такою молодейкую, як рожейку червонейкую.
9. Розумойку не навчивши, роботойки не довівши. 2
10. Чи не жаль тобі буде, як учитимуть люди? 2

Два сплетених віночки чіпляють на ікони (як символ наречених і Боже благословіння). Віночок, сплетений для молодої, кладуть на хліб і співають:

26

1. Ой на то-бі, Га-лю-сю, сьой ві-нець,
а нам дай ни-зей-кий по-кло-нець.

1. Ой на тобі, Галюсю, сьой вінець,
А нам дай низейкий поклонець.
2. На білому камені положи,
Холодною водицею покропи.
3. На смирканнечко – водою,
На свитаннечко – сльозою.

“ДЕРЕВЦЕ-ВІНОК”

*Записала Оксана ПЕХ у с. Дебеславіці
Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.*

Весілля починається в п'ятницю увечері, який тут називається “деревцем”. Назва ця походить від того, що тут убирають “стятий” вершок (1 – 1,5 м) смереки, рідше – ялини. До паперових квітів бідь-якої форми чіпляють “крясунки” – пучки зигзагоподібно нарізаних паперових стрічок, зв'язаних у пучечки. Такі квітки називаються “косиці”.

Заздалегідь приносять з лісу два деревця-гільця. У цей вечір в молодого і в молодої вбиратимуть свої деревця. Батько приносить два калачі, покладених один на одній, в які встромлюють заточене деревце.

Із заходом сонця до хати сходяться старші жінки, найближчі родичі і дружки. Жінки, які мають “шити” вінок, сідають за столи і починають розкладати барвінок. Паралельно з шиттям віночка відбувається і вбирання деревця. Першими запрошують до цього обряду батьків, спочатку тата, а жінки співають. Так само співають для мами і найближчих родичів. Кожен із рідні, підходячи до деревця, чіпляє квітку – “косицю”, а вершечок прикрашають мати з батьком, прикріплюючи туди весільну китицю, зроблену з калини, житніх колосків, барвінку. Прив'язують туди ще й гроші – на щастя і достаток. У той момент, коли чіпляють квітку, кожному співають. Прикрашати весільне деревце закінчують дружки, а в цей час жінки співають пісень про нележку долю жінки в подружньому житті.

Коли деревце вбране, зачинають шити вінок, але перед тим обов'язково просять благословення у Божої Матері. Згодом знову запрошують до цього ритуалу батьків, які пришивають декілька листочків барвінку на віночок своїй дитині. У цей час жінки співають. Як уже вінок вшиють, то батько повинен його викупити та дати стільки грошей, щоб жінкам догодити, бо засміють. Після викупу батька вінок кладуть на подушку, з-за столу виходять жінки, що шили, беруться за кути подушки і, пританцьовуючи, співають,

цілючись поміж собою і з батьками. Потім вінок кладуть на калачі – так благословляють дітей. По завершенні обряду господар, відтанцювавши з господинею та родичами декілька місцевих танців (гуцулка, полька), запрошує всіх на гостину. Так завершується перший передвесільний день.

Інсценізація

Дійові особи: молода, батько, мати, дев'ять жінок, дві дружки, чотири музиканти (скрипаль, сопілка, цимбаліст і бубніст).

Завіса відкривається. На сцені, з правого боку, за столом, застеленим домотканою скатертиною, сидять чотири жінки, які будуть шити вінок. Біля столу стоять п'ять інших жінок, які співатимуть під час усього обряду. На невеликій відстані від столу з лівого боку стоїть ще один стіл, застелений скатертиною, на якому лежить подушка та стоїть весільне деревце, встромлене в калач. У центрі сцени, між столами, розташовуються музиканти. Вони супроводжуватимуть увесь обряд.

Жінки, котрі шитимуть вінок, розкладають на столі барвінок, нитки, позлітку, зубці часнику та шматочки калача, а решта жінок перешіптуються. Музиканти награвляють народні мелодії.

До хати входить молода (дівчина) і сідає на стілець біля музикантів. Така дія є для жінок ознакою початку обряду. Старша з жінок заводить пісню, а решта підхоплює:

27

На ка-ли-нонь-ці - дві я-го-донь-ці.

Дай-те до та-та зна-ти, дай-те до та-та зна-ти,

пай у-вій-де до ха-ти, пай у-вій-де до ха-ти

кві-точ-ку при-чіп-ля-ти, кві-точ-ку при-чіп-ля-т...

На калиноньці дві ягодоньці.
Дайте до тата знати, 2
Най увійде до хати 2
Квіточку причіпляти. 2

Під час виконання цієї пісні на сцену виходять батьки та чіпляють на деревце по “косиці”. До деревця підходять також найближчі родичі, які теж чіпляють квітки, а жінки співають:

28

1. Ми га-да-ли, що то пли-ве гу-са-чок бі-лень-кій,

а то і-де до де-рев-ця та-точ-ко рід-ень-кій,

та-точ-ко рід-ень-кій.

1. Ми гадали, що то пливе гусачок біленький,
А то іде до дерева таточко ріденький. 2

(мел. № 27)

Чепає мама квітку 2
З хрищеного барвінку,
Білими рученьками,
Добрими гадочками. 2

Після цього батьки, узявшись обома руками за весільну китицю, зроблену з калини, чибрику та паперових грошей, чіпляють її на вершок деревця.

До деревця запрошують також двох дівчат (дружок), які мають завершити прикрашення гільця. Їм співають:

(мел. № 28)

1. Серед села бочка вина стоїть непочета,
Почепала вся родина – чепайте дівчата. 2
2. Іде Роман дорогою та й паличку струже,
За ним, за ним – Надієчка, бо його любить дуже. 2
3. Да перестань, Романочку, паличку тесати –
Перестане Надієчка кучері чесати. 2
4. Ходила м си, Надієчко, у чорній сорочці,
А що тебе й не любили в твоїм селі хлопці. 2
5. – Та я в чорній не ходила – я в мами попраля,
Та я собі хорошого хлопця сподобала. 2
6. А червона калинонька ягідок не мала,
Заплакала Надієчка, як си віддавала. 2
7. – Не плач, не плач, Надієчко, та й не ввідавай си,
Як то тяжко газдувати – людей запитай си. 2
8. – Журилисі сусідочки, журилисі люде,
Шо на моїй головонці віночка не буде. 2
9. Не журітьсі, сусідочки, не журіться, люде,
Вже на моїй головоньці злотий вінок буде. 2
10. Ой чи злотий, чи не злотий, а з барвінку буде,
Таки моя голівонька без вінка не буде... 2

Поки дівчата прикрашають деревце, жінки роблять основу під вінок: з білої стрічки шиють смужку, складають її таким чином, щоб утворилося маленьке кільце, скріплюють тканину ниткою, на

яку пізніше батько, мати і самі швачки пришиватимуть листочки барвінку. Ті жінки, що не шують у цей час, співають пісні про не легку долю заміжньої жінки:

(мел. № 28)

1. Журилисі сусідочки, журилисі люде,
Шо на моїй головонці віночка не буде. 2
2. Не журітьсі, сусідочки, не журіться, люде,
Вже на моїй головоньці злотий вінок буде. 2
3. Ой чи злотий, чи не злотий, а з бервінку буде,
Таки моя голівонька без вінка не буде. 2
4. Та й даєш ми, моя мамко, та й даєш, 2
Та чого ти, моя мамко, його не питаєш. 2
5. Та чого ти не питаєш, та як мені буде,
Чи він мене, молоденьку, пустить межи люде. 2
6. – Піди, піди, Надієчко, стань собі на ганци
Та й подякуй парубочкам, що те брали в танци. 2
7. – Декую вам, парубочки, вбоге та багате,
Шо ви мене в танци брали, як рідненькі брате. 2
8. – Та тобі си, Надієчко, та й таке не сніло,
Шоби в тебе на столику деревце зацвило. 2
9. Та й тобі си, Надієчко, таке не здавало,
Шоби в тебе на столику деревце стояло. 2

Молода ввесь цей час сидить на тому ж місці. Коли жінки закінчили усі необхідні приготування, найстарша з них заспіває:

(мел. № 27)

На калиноньці дві ягодоньці.
Дайте до тата знати, 2
Най увійде до хати 2
Віночок зачинати. 2

На сцену виходить батько і, підійшовши до швачок, питає жартома:

– *Ано, Ганю, покажуй, куда колоти, в котрий палець було наперсток узсти?*

Зі слів господаря всі сміються, а він у цей час пришиває на стрічку кілька листочків барвінку. Після нього те ж саме виконує і мати. Жінки співають:

29

Пречис-та Ді-во Ма-ти, Пречис-та Ді-во Ма-ти,
про-сим те-бе до ха-ти. Про-сим те-бе до-ха-ти -
ві-но-чок за-чи - на-ти, ві-но-чок за-чи - на-т...

Пречиста Діво Мати, 2
Просим тебе до хати 2
Віночок зачинати. 2

30

1. Ой із - за го - ри, з-за ви - со - ко - ї
зій-шло шти - ри зір - ни - ць.,
а з-за дру - го - ї ще й з-за ви - шо - ї

вий-шло шти - ри сест - ри - ць..

1. Ой із-за гори, з-за високої зійшло штири зірничі,
А за другої, ще й за вищої, вийшло штири сестриці.
2. Ой одна іде – барвінок несе Надійці на віночок,
А друга іде – шовчечок несе зачинати віночок,
3. А трета іде – іголку несе, шоби шити віночок,
Четверта іде – позлітку несе золотити віночок.

31

1. За-пря-гай-те шти-ри ко - ні во-ро-ні - ї,
ви-кли - кай-те зо-ло-та - рів з О-те - ні - ї.

1. Запрягайте штири коні вороні,
Викликайте золотарів з Отені.
2. Нехай тії золотаре золотенькі
Позолоте цей віночок дрібнесенькі.

Коли усі роботи з вінком закінчено, швачки, поклавши його на подушку перед собою на столі, кличуть тата, щоб той дав викуп за нього, співаючи:

(мел. № 27)

На калиноньці дві ягодоньці.
Дайте до тата знати, 2
Най увійде до хати 2
Віночок викупляти. 2

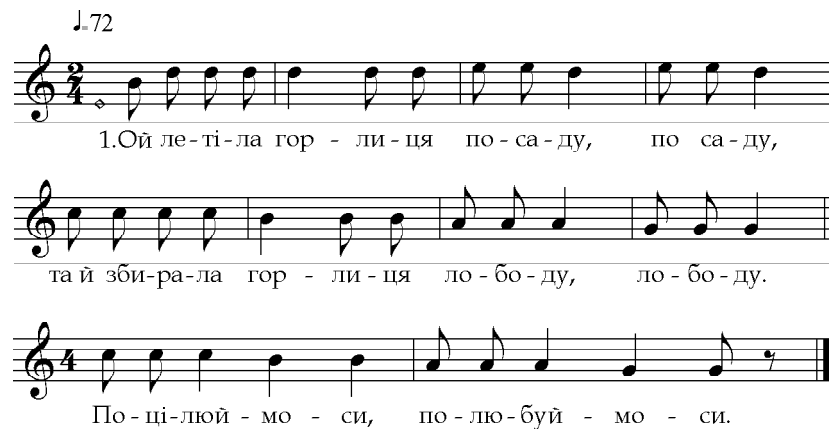
(мел. № 30)

1. Як не викупиш, як не викупиш, то ми його продамо,
2. Не за білого – за червоного, за мід-горівку дамо.

Виходить батько, дає викуп за вінок, тричі цілується із найстаршою з тих жінок, що шили, після того швачки виходять із-за столу, несучи подушку з покладеним на неї вінком. До них приєднуються батьки. Вийшовши на середину сцени, батьки разом зі швачками беруться за краї подушки і, пританцьовуючи по колу, співають:

32

♩.72

1. Ой ле-ті-ла гор - ли - ця по - са - ду, по са - ду,
та й зби-ра-ла гор - ли - ця ло - бо - ду, ло - бо - ду.
По - ці-люй - мо - си, по - лю-буй - мо - си.

1. Ой летіла горлиця по саду 2
Та й збирала горлиця лободу. 2
Поцілуймоси, полюбуймоси.
2. На тарелі – білий сир. 2
А в Марії файний син. 3
А в Николи – файна дівка. 2
Бо то буде його жінка. 3
Поцілуймоси, полюбуймоси.
3. Шоби наші любці ночували в купці,
Шоби наші молодята воркотіли, як котета,
Поцілуймоси, полюбуймоси.

На слова “поцілуймоси, полюбуймоси” жінки танцюють одна з одною та з батьками, а також перецілюються.

Після цього молода встає зі свого місця і стає коліньми на подушку, яку кладе для неї мати. Батько бере зі столу калач, на який старша швачка кладе вінок. Цим калачем батько благословляє свою дочку (хрестить її калачем три рази). Потім це ж повторює мати, а жінки в цей час співають:

(мел. № 31)

1. А червона й калинонька не в’єне, 2
2. А покірна й дитинонька поклін б’є – 2
3. Таточкови й матіночці декує. 2

Коли батьки благословили молоду, одна з жінок каже до неї:

– *Вставай, дитино. А кому ся дримає, може вже лягати.*

Усі сміються. Її перебиває господар:

– *Традицію нашу трошки відновили, а я би хотів до ранне співати. Декую вам, дорогі гостоньки. А тепер прошу усіх на гостину.*

Завіса.

БАРВІНКОВИЙ ОБРЯД

*Записала Галина РОМАНІК у с. Черчик
Яворівського р-ну Львівської обл.*

На території Яворівщини у Львівській області, етнографічно визначеної як Надсяння, значне місце у весільній обрядовості відводиться барвінковому обряду, який містить у собі чимало урочистих моментів.

За значенням і символікою барвінковий обряд є тотожним коровайному, тільки замість приготування весільного короваю тут плетуть вінки, але частіше без виконання обрядових дій. Барвінковий обряд розпочинав власне весілля, що символізувало освячення шлюбу громадою і включало цілу низку обрядових дій: збирання барвінку, материнське благословення та плетіння вінків.

Отже, у згаданому регіоні весілля починалось з обряду “брання” (збирання) барвінку. Молода йшла до лісу з друзками та малим хлопцем (родичем, сусідом), несучи з собою горілку, хліб і два яйця. У лісі хлопець, ріжучи барвінок, тричі промовляв: “А то – на дівку, а то – на хлопця”. На місці зрізаного барвінку дівчата залишали вузлик – данину барвінку, щоб не переводився.

Відомий також інший варіант брання барвінку. Дружби молодого й друзки молоді урочисто йшли по барвінок до добрих господарів, які жили в злагоді. Дружба срібною монетою зрізав три гілочки барвінку, притискаючи їх до вівсяного ощипка. Після цього барвінок зрізали інші. Коли було зрізано достатньо, те місце скроплювали водою й обсівали зерном, щоб і надалі він добре ріс. Зрізані гілочки загортали в чистий рушник, клали у велику миску із зерном і шматочком хліба на дні. На городі лишали пляшку горілки та хлібину – дарунок для господині двору.

Принесений барвінок мати молоді подавала до хати через вікно. Це мало вберегти весільний вінець від злих сил.

В окремих випадках по барвінок вирушали з музиками. Його збирали і плели вінки під супровід музик і ладкання свашок.

Вічнозелена рослина символізує в народі міцність шлюбу, вічність життя, тому до неї ставились дуже обережно і шанобливо, вірили в її магійний вплив на щастя сім'ї.

Взагалі обряд “вінкоплетин” відзначався особливою ліричністю, бо символізував розлуку з рідною домівкою, подругами, перехід в інший стан, в іншу родину. Це була кульмінація передшлюбних дійств. Відбувалося обрядове відокремлення нареченої від несімейної групи молоді і починався завершальний цикл обряду, що включав зближення двох родин з метою схвалення шлюбу.

Надзвичайно цікаво відбувався обряд “вінкоплетин” у селі Черчик Яворівського району у Львівській області.

Напередодні весілля молода ходить з друзками по селу і запрошує дівчат прийти шити (плести) вінок з барвінку для шлюбу за церковним обрядом.

Приходять запрошені дівчата, стають перед воротами. Виходить молода і запрошує їх на подвір'я. Дівчата стають півколом перед порогом хати і співають:

Вийди, Марусю, з хати, 2
Запроси нас до хати.
Запроси нас до хати, 2
Віночка виплітати.

Молода вклоняється дівчатам і запрошує їх до хати. Дівчата заходять, сідають за стіл, накритий скатертиною, на якому в ситі знаходиться барвінок. Майстриня-жінка, яка керує вінкоплетинами, виймає з сита барвінок і розкладає його на столі. Мати молоді кропить барвінок свяченою водою та благословляє дівчат на добру працю. Дівчата починають шити вінки. Барвінок щільно нашивають на червону стрічку, колір якої символізує кохання. Шують вони під супровід обрядових пісень. Як вінок дошиють, запрошують молоду приміряти його.

Приміряли лише один раз. Якщо вінок був добрий, то його зшивали. Коли ж його потрібно було вкорочувати, то це означало, що дівчата швидко вийдуть заміж. Коли ж, навпаки, був закороткий – це означало, що дівчата пізно повиходять заміж. Після того, як вінок був готовий, молода дякувала дівчатам і кланялась (у тому

числі й батькам) та просила благословення. Тим часом за порогом чути було шум – це молодий із друзями прийшов викупляти вінець. Розмова починається із вигаданих історій про загублене колесо, яке порівнюється з вінком. Згодом відбувається “торг”. Коли справу залагоджено, всі сідають за стіл та пригощаються. Обряд завершується забавою. Основними музичними інструментами були скрипка, бубон, пізніше до складу інструментів весільних капел додаються гармошка та сопілка.

Інсценізація

Дійові особи: молода (Маруся), батько, мати, майстриня, дівчата-подружки, друзки.

Українська хата. На стінах – рушники. В кімнаті пораються батько, мати, донька, син. Стіл застелений скатертиною. На ньому лежать червоні стрічки з нитками та голками. За столом сидять дівчата – найближчі подружки, а також родичі молодої і співають:

33

♩ = 72

По - за во - ро - та, по - за но - ві - ї

буй - ний віт - ронь - ко ві - є.

Там Ма - ру - сень - ка мо - ло - день - ка - я

сво - ю кра - сонь - ку сі - є.

1. Поза ворота, поза новії
буйний вітронько віє,
Там Марусенька молоденькая
свою красоньку сіє.
2. Вийшов до неї батенько єї:
– Що ти, дїтейко, дієш?
– Ой дію, дію – красоньку сію,
красоньку розсіваю.
3. – Ой, чи ти не жаль, моє ти дітоїко,
красойки розсівати?
– Ой чи ти не жаль, ти мій батейко,
мене від себе дати.

За дверима чути шум. Входять дівчата, запрошені на вінці. З ними – жінка-майстриня, яка керує шиттям вінків. В руках у неї – сито з барвінком.

Дівчата:

– Слава Ісусу Христу! Чи можна до вас на вінці?

Господар:

– Слава навіки Богу!

Мати:

– Заходьте, дівчата, ми вас вже чекаємо.

Дівчата підходять до столу, а тим часом звучить ладканка:

34

♩ = 120

Всі-ли ді-вой-ки, всі-ли, всі-ли ді-вой-ки, всі-ли,

аж сі здриг-ну-ли сті - ни.

1. Всіли дівочки, всіли, 2
Аж сі здригнули стіни.
2. А ще й гірше здригнуться, 2
Як горівки нап'ються.

Молода з батьками виходить з хати. Дівчата сідають за стіл і починають ладкати:

35

$\text{♩} = 84$

1. Ой прийди, ма-ті-ной-ко,

ой прийди, ма-ті-ной-ко, по-кро-пи бар-ві-нонь-ко.

1. Ой прийди, матіночко, 2
Покропи нам барвінонько.
2. Зійди, Боженько, з неба, 2
Бо Тебе нам тут треба,
3. І ти, Божая Мати, 2
Будеш нам помагати –
4. Косойку розплітати, 2
Віночка зачинати.

Під час ладканки майстриня виймає з сита барвінок і розкладає його по столі, потім сідає до дівчат.

Заходить мати. Ставить на стіл свячену воду і кропить нею барвінок. Тим часом дівчата ладкають:

36

$\text{♩} = 60$

Хо-див на ме-жи, став на сте-жей-ку.

1. - Бла-гос-ло-віть, ма-му-ней-ко,

бла-гос-ло-віть, ма-му-ней-ко, то-го ві-ной-ка плес-ти.

2. То-го ві-ной-ка плес-ти,

то-го ві-ной-ка плес-ти, що на го-ло-вой-ці нес-ти.

Ходив на межі, став на стежейку.

1. – Благословіть, мамунейко, 2
Того віночка плести.
2. Того віночка плести, 2
Що на головноїці нести.
3. Мовлять мамуня, мовлять: 2
– Ней вас Бог благословить
4. І Пречистая Мати 2
В нім до шлюбайку стати.

Мати:

– Най вас Бог благословить! І щоб весело зачати і весело скінчити.

Дівчата ладкають:

37

$\text{♩} = 144$

1. Мо-ло-да-я Ма-ру-су-ня,

мо - ло - да - я   Ма - ру - су - ня,

на го - рой-ку   ви - бі - га - ла.

1. Молодая Марусуня 2
На горойку вибігала.
2. На горойку вибігала, 2
Місяченька визирала,
3. Чи не світить місяченько, 2
Чи не їде королейко.
4. "Приїдь, приїдь, королейку, 2
На воронім коничейку.
5. Привези нам горілойки 2
Та з чужої сторонойки,
6. Бо нам барвінойку тре си, 2
Бо нам горілойки хце си".

На цій ладканці дівчата закінчують шити вінок. Оцінюють його, милуються: який же гарний вінець вийшов.

1-ша дівчина:

– *Ой, який же ладний вінець вдався!*

2-га дівчина:

– *Такий ладний та круглий, як місяченько повний.*

3-тя дівчина:

– *А де ж то нашої Марусі не видно, вже пора би і вінець приміряти.*

Дівчата ладкають:

(мел. № 37)

1. Ой дивно нам, дивно, 2
Що Марусі не видно.
2. Не приходять до хати 2
Вінойка приміряти.

Майстриня говорить:

– *Дай, Марусю, головоюку – приміряти вінойку, шоби с'му добре вдали, шоби еї люди не сміяли.*

Дівчата ладкають:

(мел. № 40)

1. – Дай, Марусю, головоюку,
Та й поміряти вінойку:
2. Чи малий, чи великий,
Чи вузький, чи широкий.
3. – Ані малий, ні великий,
Ані вузький, ні широкий;
4. А він вдався такий вдатний,
Бо то перший і остатній!

Молода звертається до дівчат:

– *Дякую вам, дівоики, шо с'ми шили вінойки.*

Шо с'ми шили, рівняли, шоби с ми ся до року всі повіддавали.

Дівчата ладкають:

(мел. № 36)

Ходив на межі, став на стежейку.

1. Треба на ту мамунейки 2

До тесового столу.

2. До тесового столу, 2

До низького поклону:

3. Кланяйся, Марусь, кланяй, 2

Аж під ноженьки падай

4. І татові, й мамунейці, 2

І всій своїй родиніці.

Маруся просить благословення у всіх.

Маруся:

– *Прошу благословеньства!*

Мати:

– Най ті Бог благословить! Щастям, здоров'ям і добров долев! Би'с була гожа, як весна, весела, як літо і багата, як осінь. Шоби с ти так мала, як свята земля в Святім Петрі, Івані, коли повна земля. Дай тобі, Боже, як найкраще!

Майстриня вручає матері вінок.

Дівчата ладкають:

38

$\text{♩} = 156$

По-ко-ти-ла ма-ті-нонь-ка по сто-лі ві-нонь-ка-ми.

Ой ви-ла, ви-ла, пе-ре-ви-ва-ла, в се-р-ди-ну лас-ки кла-ла.

1. Покотила матінонька
По столі віноньками.
Ой вила, вила, перевивала,
в середину ласки клала.
2. Допоможи, матінонько,
Й а точити вінонька.
Ой вила, вила, перевивала,
в середину ласки клала.

Мати під час цієї ладканки когить по столі вінок, після чого кладе його молодій на голову.

Дівчата співають:

39

$\text{♩} = 78$

1. По-то-чу я ві-ной-ка-га/,

по-то-чу я ві-ной-ка, по те-со-вім сто-лой-к...

1. Поточу я вінонька 2
По тесовім столійк... –
2. Дівочкам на славоіку, 2
Матіноньці на жіллійк...
3. Бо матінонька й так жаль має, 2
Шо мне молоду дай...
4. Молоду, як ягоду, 2
Червону, як калин...
5. Червону, як калину, 2
Вивчену, як дитин...
6. Довчать мене ще й люди, 2
Жаль ти, матінонько, буд...

Під час цієї ладканки молода кожній дівчині приміряє вінок – щоб швидко заміж вийшли.

Після ладканки молода тричі кланяється й промовляє:

– Просили наші нас, а ми просимо вас,
Шоби'с ти прийшли на весілля до нас.

Дівчата ладкають і виходять з хати:

40

$\text{♩} = 144$

2. Пі-шли ї-ї друж-ки рва-ти-

не да-ла-ся із-ла-ма-ти,

3. Аж пі-шла Ма-ру-сь-ка-

1. Є в лузі калина –
Білим цвітом зацвіла.
2. Пішли її дружки рвати –
Не далася ізламати,
3. Аж пішла Марусенька –
Сама їй ся вклонила.
4. Сама їй ся вклонила
Червоная калина.

КОРОВАЙ

*Записала Оксана ПОЛЩУК у с. Мошків Млинівського р-ну
Рівненської обл.*

Перед весіллям, у суботу, у хаті хресної матері випікали весільний хліб – коровай. Але коли батьки одружували першу дитину, обов'язково пекли свій коровай. Отже, хресна мати закликала випікати коровай заміжних жінок, шанованих у селі господинь, які добре жили в подружніх парах.

Найчастіше коровайниць було сім. Вони несли з собою борошно, яйця, масло, цукор. Вбиралися, як на свято. Спільність дій під час випікання короваю мала символізувати єдність майбутньої сім'ї. Для цього коровайниці мусили все робити разом: розтоплювали піч, місили тісто, виліплювали оздобу, обмивали руки. Поки заміс сходив, коровайниці робили квіти і поглядали на “ночовки” з тістом – як сходять. В теплому місці тісто рухалось на очах. Пробували тісто. Готували каструлю, яку обмазували зсередини жиром. Спочатку вкладали підошву, на яку сипали гроші, а потім викладали основне тісто. Старша коровайниця хрестила піч і саджала коровай. Щоб коровай вдався на славу, коровайниці “улещували” його приказками, піснями, приспівками:

Світи, місяцю, з раю
До нашого короваю.
Світи янесенько,
Щоб вродив гарнесенько.

У хаті, де в печі святий хліб, має панувати тиша: замикали двері, щоб чужий не зайшов і біду не приніс.

Поки коровай випікався, робили “шишки” з вишневих гілок: одна з трьома гілками (яку найчастіше ставили в центрі короваю як символ нової родини), дві з двома гілками (побажання довголіття батькам молодят, щоб дочекалися онуків), а інші гілки без гіллячок ставили близько одну біля одної як символ єдності двох родин. На ці гілки навивали тісто і запікали в печі перед вогнем.

Шишки прикрашали барвінком, квітами, від яких спускали донизу паперові стрічки.

Згодом наступала урочиста хвилина: обережно виймали коровай з печі. Стіл застеляли чистою скатертиною, а під коровай клали вишитий рушник.

Шишками прикрашали коровай. В центрі короваю клали гілку калини – символ дівочої краси і вірності.

Господиня з господарем збирали на стіл і частували коровайницю. А в неділю зранку коровайниці везли коровай до батьків молоді – „від хресної мати, від хресного тата”.

У суботу ввечері молодий просив благословення у своїх батьків сісти на посазі. Отримавши благословення, сідав на посаг – застелену лаву за столом. Біля нього сідав староста, а напроти – дружки. Співали пісні:

– Від кого посаг, батеньку?
Від кого посаг, матінко?
– Да від Бога і добрих людей.

Відповідні дії відбувалися і в хаті молоді. Як молода сяде на посазі, дівчата їй співали:

1. Летять галоньки у три радоньки, зозуля – попереду.
Ішли дружечки у три радоньки, Галюня – поперед...
2. Усі галоньки по лугах сіли, зозуля на – каліні.
Усі дружечки на лавах сіли, Галюня – на посаз...
3. Усі галоньки защебетали, зозулька – закувала.
Усі дружечки та й заспівали, Галюня – заплакал...
4. – Ой чого куєш, чого жалуєш, сивая зозуленько?
Ой чого плачеш, чого жалуєш, молоденька Галюнь..?
5. – Ой не жаль мені так не на кого, як на сокола свого,
Ой що дав мені кубельце звести, та й не дав поседіт...
6. Ой не жаль мені так не на кого, як на Василька свого,
Ой що дав мені віночка звести, та й не дав доносит...

У неділю зранку в хаті молоді відбувався найурочистіший момент, який символізував кінець дівування – розплітання дівочої

коси. Молоду садили на кожух вовною догори – символ щастя і багатства. Дружки розплітали молодій косу і співали:

I. На дворі терен тешуть,
А в хаті косу чешуть.
А те терно не втесали –
Косу русу розчесали.

II. На дворі просо молотять,
А в хаті косу золотять.
А ще проса не змолотили –
Косу русу позолотили.

Потім мати одягала своїй доньці на голову весільного вінка, в якому обов'язково мав бути зелений барвінок як символ тривалого кохання, а хресна мати і дружки вдягали молоду й урочисто проводили на посад чекати молодого.

У цей час батьки благословляли молодого, і всі рушали до хати молоді. Попереду весільної процесії йшов староста з короваем в оточенні музик. Після традиційного викупу (дрібних грошей не давали, найчастіше – 3-10 злотих, могли додати гуску або курку) дружки викупляли місце молодому поруч з молодією на посазі. Батьки благословляли молодят і весільна процесія вирушала до церкви пішки, адже церква – в центрі села. Співали пісню:

Ой з дороги, вороги, з дороги,
Ой не переходьте нам дороги.
Ой нехай перейде ясна зора,
Нехай перейде матінка моя.

Після вінчання всі поверталися до хати молоді, де й відбувалося весілля з танцями, жартами й піснями. Всі величали і обдаровували молодих. Згодом починали розподіляти коровай. Співали таку приспівку:

Дружко коровай крає,
Золотий ніжик має,
Срібну колодочку,
Обділяє родиночку.

Всі веселилися. Потім мати знімала з голови молодой вінка і двічі накидала хустку. Донька “пручалася”, і лише за третім разом мати зав’язувала хустку. Батьки благословляли молодих і виводили до свекрухи. Родичі молодой складали на віз її придане: скриню з вбранням, подушки, постіль, різні побутові речі. До воза прив’язували теличку, і молоді вирушали в дорогу. Свахи співали:

1. – Ой у полі сосна штири роки росла.
Пригадай, дівчино, при кому ти росла. 2
2. – Росла при батеньку, росла при матінці.
– Пригадай, дівчино, як то добре дівці, 2
3. Дівці погуляти, дівці поспівати,
Дівці на весіллі переночувати. 2
4. – Бувайте здорові ви, мої образи,
Я вас витирала на рік штири рази. 2
5. Бувайте здорові ви, мої віконця,
Я вас витирала ще й до сходу сонця. 2
6. Бувайте здорові ви, дубові двері,
Бувайте здорові, мої кавалери. 2
7. Бувайте здорові ви, мої пороги,
Що по вас ходили мої білі ноги. 2
8. Бувайте, бувайте, та й не забувайте,
Добрими словами мене споминайте. 2
9. Сіяла капусту – виросла розсада.
Тепер тобі, мамцю, на душі досада. 2
10. Сіяла розсаду – виросла капуста.
Тепер тобі, мамцю, стане хата пуста. 2

На другий день молодий з друзьбами їде до тещі просити в гості на „перезов”. Так розпочиналося весілля вже в молодого. І знову всі величали молодих та їхніх батьків, всюди лунали жарти і сміх. Так тривало до вечора. На цьому фактично й закінчувалося весілля в селі Мошків.

Інценізація

Дійові особи: господар з господинею (хресні батьки молодой), їхні діти, коровайниці (7 учасниць) та сестри молодой.

Дія відбувається в суботу ввечері у святково прибраній хаті хресних батьків молодой, які очікують на коровайниці. Здалека чути пісню:

41

♩ = 72

1. Ой го - ра - ми та й до - ли - па - ми - / ги /,
ой стеж - ка - ми та й до - рі - / гі / ж - ка - ми.

1. Ой горами та й долинами,
Ой стежками та й доріжками.
2. Ой стежками та й доріжками,
Ой там ішли коровайнички.
3. Ой там ішли коровайнички,
Ой там ішли молодесенькі.
4. Ой там ішли молодесенькі,
Та й фартушки все білесенькі.
5. Несли воду та й криничную,
Несли муку та й пшеничную.
6. Несли яйця від рябих курок,
Несли меду від ярих пчолок.

Коровайниці вітаються:

– *Добрий вечір у вашій хаті, чи ви раді нас привітати?*

Господар:

– Раді, раді! Заходьте!

Коровайниці:

– Ви нас просили, ви нас кликали Марусі коровай пекти.

Господиня:

– Добрий вечір, коровайниці! Заходьте, сідайте!

Коровайниці:

– А ми до вас не з порожніми руками.

– Я несу борошно петльоване.

– А я яєць півкоти, свіжі, великі.

– Я принесла духмяного меду.

– А я вишневих гілочок принесла, щоб було чим коровай прибирати!

– Приймайте і мене з калиною червоною, зеленим барвіночком!

Господиня:

– Спасибі, мої господині дорогесенькі, спасибі.

Старша коровайниця:

– Що ж, господарю, принеси нам чистої води. Поміємо руки чистенько, щоб хліб святий вийшов гарненько.

Господар приносить відро з водою. Коровайниці миють руки, а відро з водою ставлять на стіл.

Старша коровайниця:

– Благослови, Боже, благослови, Боже,

Благослови, Пречистая Мати,

У цім домі господарському

Весільний коровай випікати,

Пісні заспівати,

Цей дім звеселяти!

Жінки беруться за роботу: розтоплюють піч, просіюють муку через сито, розтоплюють масло, жовтки яєць розтирають з цукром. Готують розчин для тіста з молока, цукру, дріжджів. Згодом до розчину додають розтерті жовтки з цукром, вливають тепле молоко, розтоплене масло і додають муки. Вимішують тісто.

Коровайниці:

– А нумо, пошліть, господине, по сестер Марусиних, нехай подошву на коровай сестриці замісять.

Коровайниці співають пісню:

42

♩=120

1. Ой учора ізвечора вісточка прийшла,
Що не мішана ой подошва.
2. Ой пошліте по сестру,
Нехай вона ой замісить ой подошву.
3. Як не схоче сестринонька місити,
То підемо до сусідів ой просити.

На сцені з'являються дві сестри Марусиних: Надійка та Галя. Вітаються:

– *Добрий вечір, коровайниці! Чи вже все готове?*

Коровайниці:

– *Готове, готове! Беріться до роботи! Вимішуйте добре тісто, щоб коровай сестриці сходив високим.*

Всі разом вимішують заміс. Коровайниці пробують тісто і накривають ночовки рушником. У теплому місці тісто сходить на очах. У цей час коровайниці роблять квіти, готують каструлю, яку обмазують зсередини жиром. Тісто розподіляють на дві частини – найменшу, підошву, викладають Марусині сестри.

Коровайниці:

– *Давайте кинемо гроші, щоб молодята завше багаті були!*

Потім зверху викладають основу, більшу частину короваю.

Співають пісню:

43

Ніх - то то - го і не зна - /га/ - є,
що то наш ко - ро - вай ма - є:
Із се - ми ни - вок пше - ни - /ги/ - цю,

із се - ми кри - ниць во - ди - цю,
ма - ла сім кіп я - єць,
то свя - тий ко - ро - /го/ - ва - єць!

Ніхто того і не знає,
Що то наш коровай мас:
Із семи нивок пшеницю,
Із семи криниць водицю,
Масла, сім кіп яєць –
То святий короваєць!

Коровайниці:

– *Гляньте-но, кумо, в піч, чи не гаряча вже?*

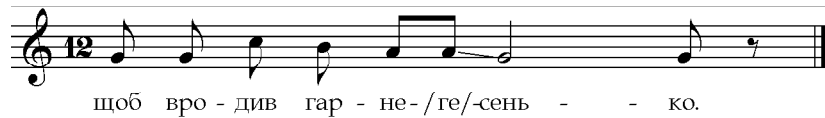
– *Піч саме враз, саджайте, коровайниці!*

Старша коровайниця хрестить піч і саджає коровай, який також хрестить.

Коровайниці співають:

44

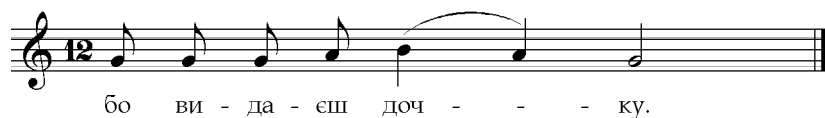
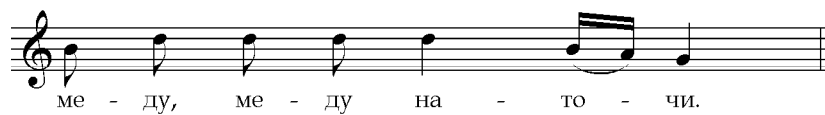
Сві - ти, мі - ся - цю, з ра - га/ - ю
до на - шо - го ко - ро - ва - га/ - ю.

Світи місяцю з раю
До нашого короваю.
Світи ясененько,
Щоб вродив гарнесенько.

Тепер коровайниці оточують господаря:
– *Господарю, а йдіть-но сюди, слухайте!*
Співають приспівку:

45

1. Господарю, не ворчи,
Меду, меду натопчи.
Не жалій медочку,
Бо видаєш дочку.
2. Рости, коровайцю,
Вище печі рогу,
Бо в Марусі рід велик...,
Щоб було чим наділит...

Коровайниці:

- *Гляньте, коровайниці, тісто зосталося!*
- *В самий раз поробити шишки!*

Жінки виготовляють шишки з вишневих гілок, які пізніше будуть прикрашати барвінком, квітами і паперовими стрічками.

- *Подивіться-но, кумо, як там коровай?*
- *Коровай як сонце – повний, високий.*
- *Чи влупаємо?*
- *Доведеться щелепи розбирати!*

Коровайниці співають пісню:

46

1. Ой ковалику, та й соколику, зроби нам сокироньку
Не великую, не маленькую, такую середню –
Будем піч розбивати, курувай достават...

– *Виймайте обереженько.*

Стіл застеляють чистою скатертиною, під коровай – вишитий рушник.

Чекаючи, поки коровай охолоне, коровайниці знову просять у господаря:

– *Господарю! На коровай подивися і не скупись! Ой і гарний же!*

– Вартий горілки!

Господиня з господарем збирають на стіл. Коровайниці співають:

47

♩ 56

1. Пекли ми коровай,
Спекли ми коровай,
Як терен широкий.
2. Як терен широкий, 2
Як місяць високий.
3. Як сонечко ясний, 2
Такий наш коровай красний.

Всі сідають за стіл: частуються, жартують.

Коровайниці:

– *А коровай то вже, мабуть, і схолонув.*

Коровайниці прикрашають коровай шишками з квітами і паперовими стрічками, а в центрі красується гілка калини. Коровайниці співають приспівку:

48

♩ 96

1. Короваю із раю, 2
Я тебе прибираю червоною калиною,
Зеленою барвінчиною. 2
2. Короваю із раю, 2
Я тебе прибираю в червоній квіти,
Щоб любились діти. 2

Господиня:

– Дякую вам, господині мої дорогенькі! Приходьте ввечері вранці коровай взяти до моєї похресниці!

Старша коровайниця бере в руки коровай. Всі коровайниці повертаються до глядачів і співають:

49

1. Світи, місяцю, з раю
Нашому короваю,
Щоб було виднесенько
Нам нести далесенько.
2. На добридень, свату,
Та й у вашу хату.
Привезли ми коровай

Від хресної мати.
Привезли ми коровай
Від хресного тата.

Коровайниці:

– Хай Бог благословить вашу родину! На щастя, на довгі літа!

(Завіса)

* * *

**Записала Людмила ШУМИЦЬКА у с. Литовеж
Іваничівського р-ну Волинської обл.**

Весілля здебільшого починалось у п'ятницю із приготування весільного хліба – символу достатку. Для цього запрошували поважних жінок, що жили в злагоді зі своїми чоловіками. Число коровайниць мало бути парним – щоб молоді жили весь вік у парі.

Йдучи на коровай, жінки брали муку, яйця, цукор, масло. Вони несли все це до дому молодої чи молодого і віддавали старшій коровайниці або матері. За старшу коровайницю брали дотепну, веселу жінку, яка вміє співати, жартувати, ділу лад дати. Найчастіше – це хрещена мати молодої чи молодого.

Перш ніж розчинити коровай, вона просила благословення у батьків:

– Татуньо рідненький, мамуньо рідненька, сусіди близенькі, коровайнички, благословіть коровай замісити!

Батьки відповідали:

– Хай Бог благословить!

Так казали тричі.

Після благословення коровайниці в супроводі пісень замішували тісто, причому староста лив у діжу горілку – щоб коровай був веселий. Коли тісто було готове, робилась “підошва” – корж, у який коровайниці клали гроші (мідні копійки), бажаючи, щоб молоді були багаті. Як всядять коровай у піч, то всі чотири сторони

Інсценізація

*Дійові особи: мати, парна кількість коровайниць
на чолі зі старшою жінкою.*

хати хрестили лопатою. Воду, у якіймили руки, хрещена мати відли-
вала частково на посад, “на покуття”, де на наступний день ма-
ють сидіти молоді. Решту води з мискою кидали на вулиці вгору:
якщо миска впаде доверху дном – буде син, а як донизу – дочка.

Крім короваю, виробляють і печуть “гусочки” та калачі.

Коли коровай печеться, коровайниці танцюють, взявшись за лопату.

Співають жартівливі пісні: “Ни тепер по гриби ходити”, “Веселися, всенький рід”, “Гаю, ти мій гаю” тощо.

Пісні, що співаються під час замішування та випікання ко-
роваю, відзначаються загалом світлим, піднесено-емоційним ха-
рактером. Тут оспівується вода, принесена з семи криниць; мука,
змелена на семи млинах; яйця, знесені від семи курок; піч, у
якої “золоті плечі, сріблені крила, щоб коровай гнітила”. “Щоб
він удався, срібним обручем обклався, золотими шишечками
обклався”, “щоб був красний, як на небі зірочки ясенькі”. По-
казові щодо цього пісні, у яких фігурують небесні божества,
але подані вони через здоровий селянський світогляд настільки
приземленими, ніяк не обожнюваними, що втрачають свою
зверхність над людьми (“Бог коровай місить, Пречиста
світить”).

Старші жінки за столом на закінчення співають:

Давай, мати, вечеряти,
Бо й не будем ночувати.
Вже кури співають,
Свати ніч розганяють.

Коли мати роздає гусочки, коровайниці кажуть:

– Дай, Боже, щоб ти ще за Гальою (друга дочка, молод-
ша) роздавала.

Всі дякують господарям, молодій (молодому), прощаються й
розходяться додому. На цьому коровай закінчується.

Завіса відкривається. На сцені стоїть стіл, застелений скатер-
тиною, два стільці: на одному з них – миска з водою, а на іншому
– ночви (діжка) для замішування короваю. Коровайниці йдуть ніби
з двору, несучи з собою цукор, борошно, яйця, масло.

Співають:

50

$\downarrow$ 120

1. Ле-ти, зо - зу - лень - ко, дай ма - тін - ці зна - ти,
дай ма - тін - ці зна - ти, шо ми ко - ло ха - ти.

1. Лети, зозуленько, – дай матінці знати,
Дай матінці знати, шо ми коло хати.
2. Соловей щибече, зозуленька кує,
А ми на подвір’ї матінки ночуєм.

Їх зустрічає мати і просить всіх до хати:
– Прошу, курувайночки, прошу. Заходьте до хати, я давно
вже вас жду.

Старша коровайниця:

– А йдіть-но руки мийте!

Інша жінка:

– Ой, жіночки, добре руки вимиваймо!

Співають:

51

$\text{♩} = 140$

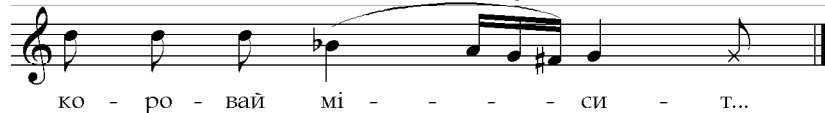
Мо - ло - ди - і мо - ло - ди - ці,

йдіть по во - ду до кри - ни - ці,

бо бу - де - мо ру - ки ми - ти,

ко - ро - вай мі - - - - си - т...

Молодіє молодичі,
Йдіть по воду до криниці,
Бо будемо руки мити,
Курувай місит...

Мати підходить до молодих жінок і каже:

– *Прошу, молодички, до святого куруваю!*

Потім мати підходить до старшої коровайниці та інших жінок і чіпляє їм фартухи та пов'язує хустки.

Старша коровайниця підходить до матері і просить благословення:

– *Татуньо рідненький, мамуньо рідненька, сусіди близенькі ще й діти маленькі, жіночки курувайночки, благословіть коровай замісити!*

Всі відказують:

– *Нех Бог благословить всі три рази разом!*

Починають місити і співають:

52

$\text{♩} = 160$

Бла - гос - ло - ви, Бо - же, Пречис - та - я Ма - ти,

у цім до - мі при цім сто - лі

ко - ро - вай за - мі - си - т...

Благослови, Боже,
Пречистая Мати,
У цім домі, при цім столі
Коровай замісит...

Співають:

53

$\text{♩} = 80$

1. Ой у са - ду ви - но - град ви - сить,

мо - ло - ди - і ко - ро - вай мі - сять,

1. Ой у саду виноград вісить,
Молодіє коровай місять,

2. Хороші, преподобні
Ще й до того приспособні.
3. Ой дайте їм вина пити –
Вони й будуть голосити.

Виходить мати і частує всіх вином:

– *Пригощайтеся, мої любі курувайночки!*

Перша жінка:

– *Шоб той курувай був такий солодкий, як твоє вино!*

Співають:

54

♩.80

1. Ой мі-си-ли ку - ру - вай, мі - си - ли,
з трьох ду - на - їв во - ду но - си - ли.
2. З трьох ду-на - їв, з трьох ду-на - їв ще й з рі - ки,
за - мі - си - ли ку - ру - вай на - ві - ки.

1. Ой місили курувай, місили,
З трьох Дунаїв воду носили.
2. З трьох Дунаїв, з трьох Дунаїв ще й з ріки,
Замісили курувай навіки.

Старша коровайниця викладає тісто на стіл.

Друга жінка:

– *Давайте, жіночки, курувай виробляти.*

Старша коровайниця:

– *Ви виробляйте курувай. Робіть рожу посередині, славно робіть.* Показує на інших жінок: – *А ви виробляйте гусочки красні, щоб курувайночки з порожніми руками додому не йшли.*

Співають:

55

♩.120

1. Ой ле - ті - ла гус - ка, крильонь-ка - ми плюс - ка,
а за не - ю гу - са - чок до - до - му не пус - ка.

1. Ой летіла гуска, крильоньками плюска,
А за нею гусачок додому не пуска.
2. Нема кому дати до дівчини знати,
Щоби того гусачка додому загнати.
3. Нема її вдома – пішла в ліс по дрова.
Нема її, нема її, нема її вдома.

Ті жінки, які місили коровай, беруть лопату, ставлять на неї коровай і виносять.

Інші співають:

56

♩ = 80

1. Ой де ж та-я гос-по-ди - ня те - ї ха-ти,
не-хай во-на по-шу-ка - є ло - па - ти,

нехай во-на по-шу-ка - є ло - па - ти.

1. Ой де тая господиня теї хати,
Нехай вона пошукає лопати. 2
2. А де ж тая господиня, що тут є,
Нехай вона пошукає коцюби. 2
3. Ой де ж тая господиня, що прийшла,
Нехай вона пошукає помела. 2

Виходять коровайниці, які саджали коровай у піч, і співають:

57

♩ = 160

1. Чер-во-нень-кий ра-че по при - піч-ку ска-че,
у піч за-гля - да-є, ко-ровай за-пі - ка - й...

Червоненький раче
По припічку скаче,
І в піч заглядає,
Коровай запікає.

Всі інші беруться за лопату, підспівують і танцюють:

80

58

♩ = 140

1. Тан-цю-ва-ла з ло-па-то-ю - на-зи-ва-ли зу-ба-то-ю,
а ще бу-ду з ко-цю-бо-ю - на-зи-вай-те, Бог з то-бо-ю.

1. Танцювала з лопатою –
Називали зубатою,
А ще буду з коцюбою –
Називайте, Бог з тобою.
2. Ни тепер, ни тепер по гриби ходити –
Восени, восени, як будуть родити.
Ни з мішком, ни з мішком – тільки з кошиками,
Ни сама, ни сама – тільки з парубками.

Виходить мати і частує всіх вином, говорячи:

– Ой жіночки, славні мої трудівниці, гарно попрацювали та й файно курувай загнітяться. Та й пора вже й по чарці випити і гусочки отримати.

Всі співають:

59

♩ = 80

1. Ой, жі-ноч-ки - ко - ро - вай - ноч - ки,
пий - те пи - во зе - ле - но - є,

81

*Записала Світлана ВЛАСЮК у с. П'ятикори
Локачинського р-ну Волинської обл.*

пий - те ві - но со - лод - ко - є.
Пий - те пі - во, ві - пі - вай - те,
тіль - ки ме - не не об - суж - дай - те.

1. – Ой жіночки-курувайночки,
Пийте пиво зелене,
Пийте вино солодке.
Пийте вино, випивайте,
Тільки мене не обговорюйте.
2. – За що ж маємо судити,
Коли є що їсти й пити.
Коли є що їсти й пити,
Є до кого говорити.

* * *

Весілля найчастіше починалося в п'ятницю із запрошення коровайниць та приготування весільного хліба. Збирають до себе переважно старших, а також деяких молодих жінок, які мають замісити і спекти коровай. Коровай годиться робити виключно молодіцям, що на той час живуть у парі. До участі в обряді не можуть бути допущені не тільки вдови, але й ті молодіці, що їх чоловіки на той час відсутні, наприклад, на військовій службі тощо. Іноді навіть не допускають жінок, котрі вдруге вийшли заміж. Щоб молоді увесь вік прожили разом, запрошували парне число жінок. Люди здавна вірили, що вдало спечений коровай символізує щастя молодій родині, тріснутий означає розлучення, а загнічений – сердиту вдачу майбутньої невістки чи зятя. Коровай виготовляли лише на перше одруження, вдовам та вдівцям його не випікали.

Йдучи на коровай, жінки несуть муку, яйця, цукор, масло. За старшу коровайницю беруть дотепну, веселу жінку, яка вмє співати, жартувати, ділу лад дати. Найчастіше це є хрещена мати молоді чи молодого.

Перш ніж розчинити коровай, вона просить благословення у батьків:

– Господару того дому, господару того дому, благословили дочку заміж віддати, благословіть і коровай замісити.

Батьки відповідають:

– Хай Бог благословить!

Так кажуть тричі.

Після того мати запрошує коровайницю до столу, частує горілкою і солодощами, щоб життя в молодих було солодке. Тоді встає хрещена мати і просить благословення в батьків, щоб заспівати пісню.

Чи ти Галюню без роду,
Що в тебе тихо в суботу?

Коли тісто підійде, жінки встають з-за столу, мати вибирає кілька молодих коровайниць, чіпляє їм хустки і фартухи. Вони миють руки, просять благословення. (Миють руки і просять благословення коровайниці протягом цілого обряду).

Коровайниці знімають тісто з печі (де воно сходило), ставлять на стільці перед посадом і починають місити. Жінки, які не місять, жартуючи, співають:

Зібралися штири кльоци,
Кльоцали до півночі.
Коб ви нас попросили,
То ми б вам замісили.

Коровайниці відспівують:

Ми не будем просити,
Самі будем місити.
Як замісим – так буде,
З’їдять його люде.

Замісивши коровай, кличуть хлопчика (це може бути брат молоді або родич), щоб перехрестив коровай, тому що маленька дитинка є чистою перед Богом і прирівнюється до янголятка. Коровайниці просять у господині викуп. Господиня знову частує коровайниць. Тісто ставлять на піч, а коровайниці парами танцюють на лаві (вона має завдовжки приблизно 1.5 м).

Після того, як тісто підійде, починають виробляти коровай. Мати відриває рушником “долю” (невеликий шматок тіста) і подає на стіл, а виробляє хрещена мати (старша коровайниця). У підощву, кладуть гроші (мідні копійки), щоб молоді багаті були. Як всадять в піч, то всі чотири стіни хати хрестять лопатою. Воду, у якій мили руки, хрещена мати відливає частково на посад, “на покуття”, де на наступний день мають сидіти молоді. Решту води з мискою кидають на вулиці. Якщо миска впаде доверху дном – буде син, а як донизу – дочка.

Крім короваю, виробляють і печуть малі коровайці, які називають “гусками”, та калачі.

Коли коровай печеться, коровайниці танцюють, узявшись за лопату.

Співають жартівливі пісні: “Чоловік на війні”, “Василиху”, “Тепер я пудпила”, “Мої милі сусідочки” і таке інше.

Старші жінки за столом на закінчення вечері співають:

Найстарша коровайничко,
Подивися в віконечко,
Чи сходить сонечко.
Ой як іще рано –
То ще й погуляймо,
А як уже пізно –
То розходьмося різно.

Встають з-за столу. Господиня дає коровайницям по коровайцю (“гусочці”). Всі дякують господарям, молодому (молодій), прощаються й розходяться додому. На цьому закінчується коровай.

Інсценізація

*Дійові особи: мати, парна кількість жінок-коровайниць
на чолі зі старшою.*

Завіса відкривається. На сцені стоїть стіл, застелений скатертиною, два стільці: на одному з них – миска з водою, а на іншому – ночви для замішування короваю.

Жінки миють руки.

1-ша жінка:

– *Ой, жіночки, добре вимиваймо руки!*

2-га жінка:

– *Бо хто зна, кому мати скаже курувай місити.*

Співають:

♩ = 72

1. Ой десь ни вид - но, ой десь пу - ї - хав

та й Га-лю - нін ба - тень - - ко.

Ой не-хай пі - де, ой не-хай при-не - се

із кри-ни - ці ву - ди - - ць...

1. Ой десь ни видно, ой десь пуїхав
та й Галюнін батенько.
Ой нехай прийде, ой нехай принесе
із криниці вудиць...
2. Ой нехай прийде, ой нехай принесе
із криниці вудиці,
Ой щоб жиночки-курувайночки
свої руки помил...
3. Ой щоб жиночки-курувайночки
свої ручки помили,
Ой щоб Галюні та й мулуденькії
курувай замісил...

Старша коровайниця:

– *Бери-но, кумо, тих молодичок, які ще не місили куруваю, бо кажуть, хто перший раз солодке тісто місить, то добрим має вдатися.*

Мати підходить до молодих жінок і каже:

– *Прошу, молодички, до святого куруваю!*

Потім підходить до старшої коровайниці і чіпляє їй фартух, пов'язує хустку. Фартух і хустку пов'язує також молодим жінкам, а інші в цей час співають:

♩ = 144

Одна Двоє

1. Ой дай - те нам з ка-ли-ни по кві - точ - ці,

по-ка-жі-те нам стар-ши-ї ку-ру-вай - но - ч...

2. Кот-ре - ї бу-дуть мед-го-рі-лонь-ку пи - ти,

3.

кот-ре - ї бу-дуть ку-ру-ва-єць мі - си - - т...

1. Ой дайте нам з калини по квітці,
Покажіте нам старшій курувайноч...
2. Котреї будуть мед-горілоньку пити,
Котреї будуть куруваєць місит...

Молодші відспівують:

3. Старей будуть мед-горілоньку пити,
Молоде будуть куруваєць місит...

Старша коровайниця просить благословення у батьків:

– *Господару того дому, господару того дому, благословили дочку заміж віддати, благословіть і курувай замісити!*

Всі відказують:

– *Хай Бог благословить!*

Так кажуть тричі. Починають місити коровай, а ті що не місять, співають:

62

♩ = 138

Них-то ни вга - да - є, що в на-шому ку - ру - ва-ю:

сім-літ - ня - пше - ни - ця, з трьох кри-ниць ву - ди-ця,

сім кіп я - єць, гро - шей гар - ниць -

слав-ний наш ку-ру - ва - й...

Нихто ни вгадає,
Шо в нашому короваю:
Сімлітня пшаниця,
З трох криниць вудиця,
Сім кіп яєць грошей гарниць –
славний наш курувай...

Співають ті, що місять:

63

♩ = 132

І.Про-си-ли-ся мо-ло - ду - хи, — нам ті-ло по-по - ті-ло, —
хоч я-ко - ї со-ло - ду - хи,
хоч я-ко - ї гур-куве - ти - ї,
бо мильо-ди пра-цюве - ти - ї,

го-рі-лонь-ки за - хті - л..

Просилися молодухи,
Хоч якої солодухи,
Хоч якої гуркуветії,
Бо ми люде працюветії,
Нам тіло попотіло,
Горілоньки захтіл..

Ті, що не місять, відспівують:

Стидайтеся, молодухи,
Просити солодухи.
Біжіте ду криниці,
Напийтеся вудиць...

Співають всі:

Наш милий господару,
Чини нам свою славу.
Ми свою учинили –
Курувай замисил...

Мати бере з ночов рушником частину тіста, кладе на стіл, а старша коровайниця виробляє коровай.

Старша коровайниця:

– Бери, Галю, виробляй квіточки ду куруваю. Та не великі, бо як будуть великі, то курувай ни зійде. А ти, Ганно, – гусочки красні, щоб курувайнички з порожніми руками додому не йшли – не годиться. А ви, курувайночки, пумагайте, щоб швидше було, а то ще калачі треба робити.

Співають:

64

♩ = 102

Одна Двоє

Пер - ша кві - тонь - ка - мо - ло - да Га - лю - ня.

Клич - те ма - тьонку, клич - те, клич - те ма - тьонку, клич - те,

в по - дош - ву гро - ші тич - те, в по - дош - ву гро - ші тич - те,

щас - тя - до - лень - ку зи - ч...

Перша квіточка – молода Галюня.
Кличте матьонку, кличте, 2
В подошву гроші тичте, 2
Щастя, доленьки зичте.

Потім кладуть коровай на лопату і несуть до печі.

Співають:

65

♩ = 144

Одна Гурт

І. На - ша піч ре - го - че - ку - ру - ва - ю хо - че,

а при - пі - чок за - ли - ва - є - ця - ку - ру - ва - ю спо - ді - ва - є - ць...

I. Наша піч регоче –
Куруваю хоче,
А припічок заливається –
Куруваю сподіваєсь...

II. А в нашій печі –
Золоті плечі,
Ще й срібні крила,
Щоб курувай гнітил...

3-тя жінка:

– Давай-но, господине, вже й могорич за курувай. Та щоб він вдався пишним та красним. А ми, жіночки, вмиваймося тою водою, що рукимили, – щоб ще кращими господинями бути.

Мати пригощає коровайничць. Жінки беруть воду – ту, що рукимили, і вмивають одна одну. Після того одна з коровайничць заводить всіх у танець, приспівуючи:

66

♩ = 132

Одна Гурт

1. Ой ти - пер я пуд - пи - ла, ти - пер я пуд' - і - ла,

1. Ой типер я пудпила, типер я пуд'їла,
Дайте мені грабельки, я піду до сіна. 2
2. Я в болото не піду, бо я замочуся,
По бережку походжу, додому вернуся. 2
3. Ой, мамуню-мамунейко, голубонько сива,
Возьми мене за невістку – люблю твого сина. 2
4. Шо б ти була, муя доню, гарбузів не крала –
Була б тебе восени за невістку взяла. 2
5. Ой пукрала гарбузи ще й пукрала дині –
Ой ни буде, муя доню, з тебе гуспудині. 2

4-та жінка:

– *Та досить вам танцювати. Давайте-но ми краще подивимось, хто ж у нашої молоді Галюні буде – син чи дочка. Давайте сюди миску з тою водою, що ми рукимили, та кидаймо вгору: як миска впаде донизу дном – син буде, а як доверху – дочка.*

Коровайниці кидають миску. Після цього знову заводять танець та приспівують:

67

1. Ой і з ума мені зийде,
Чого фартух ни обийде.
Треба піти ду духтора,
Щоб обийшов дуукола.
2. От духтора – ду Данила,
Дівчинонько муя мила.
От Данила – ду Якуба,
Дівчинонько муя люба.
3. От Якуба – ду Івася,
Я ду його придалася.
От Івася – ду Микити,
То той знає, шо рубити.

Виходять коровайниці, які саджали коровай в піч. Всі інші беруться за лопату, підспівують і танцюють:

68

1. Погуляймо, господине, –
Нехай наша біда згине.
Ой чи згине, чи не згине, –
Погуляймо, господине.
2. Танцювала коцюба,
Танцювало помило,
Ще й прийшлося лопаті
Танцювати по хаті.

5-та жінка:

– Ой, жиночки, а чи ни пура нам дудому – вже сонце сходить.

Співають:

Старшая курувайночко,
Подивися в віконечко,
Чи сходить соничко.
Ой як іще рано –
То ще й погуляймо,
Ой як уже пізно –
То розходьмося різ...

Мати роздає “гусочки”, цілується з коровайничками, дякує їм за поміч.

Мати:

– Дякую вам, курувайночки, за курувай і гусочки – на славу вдалися.

Співають:

69

$\text{♩} = 108$

1. Прийшла Га - лю - ня ду ха - ти,
ста - ла жо - но - чок пи - та - ти:
"Ой, жо - ноч - ки ку - ру - вай - ноч - ки,
чи ма - є - те по гу - со - ч...

1. Прийшла Галюня ду хати,
Стала жоночок питати:
– Ой, жоночки-курувайночки,
чи маєте по гусочц..?
2. – Ой є у нас гусочки –
Ой як на небі зірочки.
Ой як на небі зірочки ясні –
такі гусочки крас...

Виходять за куліси.

РОЗПЛІТАННЯ КОСИ

*Записала Тетяна ПІДБЕРЕЗНА у с. Кузьмин
Красилівського р-ну Хмельницької обл.*

За свідченнями інформантки Кусюк Раїси Григорівни (корінної жительки с.Кузьмин), розплітання коси молодій починалось у неділю вранці.

Весь обряд проходив на “великій хаті”, тобто в світлиці дому молодій.

На столі, який стояв посеред кімнати, мав лежати хліб, на ньому – сіль та барвінковий віночок, який дівчата сплели в суботу ввечері. Також на стіл мати ставила образи, якими пізніше, після приходу молодого з друзями, благословляли молодих до шлюбу. Там же стояла миска з маслом, лежав гребінець, хустка для молодого.

Дівчата вранці сходились до хати молодій, де були присутні лише батьки, сестри, староста. Співали пісень, у яких йшлося про прощання молодій дівчини з безтурботними роками дівування.

Мати кликала дочку. Коли та не хотіла йти, то й сама виводила молоду. Благословивши разом із батьком хлібом дочку, мати сядовила її на стілець, поставлений посеред кімнати, застелений кожухом чи накритий подушкою, і давала в руки хліб з сіллю та віночком. Старша дружка, яка виконувала роль головної дівчини з боку нареченої, дочекавшись дозволу батьків, просила благословення у присутніх: “Воспанне дружки, воспанне старосто, прошу благословенства цьому дитяті косу розплітати”. Так вона повторювала три рази. Всі їй тричі відповідали: “Хай Бог благословить!”.

Потім знову дівчата співали, і до кожної дії в обряді були відповідні тексти пісень.

Після того, як всі благословили, мати виносила масло і змащувала ним коси молодій.

Дружки закликали брата молодій (якщо нема рідного, то двоюрідного, або того, що був за брата), щоб розплітав коси. Приходив брат і починав розплітати косу молодій. Він тільки розв’язував “гузлі” (вузлики зі стрічок на косі) і кидав їх на дівчат, котра спіймає, та скоро заміж вийде. Далі розплітали дружки.

Коли розплели коси, мати брала зі столу гребінець і розчісувала коси своєї донечки. Старша дружка, побачивши, що коси вже мати розчесала, підходила до старости і просила благословення молодій віночок одягати. Староста, підійшовши до молодій, благословляв.

Батьки ставали по обидва боки біля молодій. Мати брала хліб з рук молодій та давала його батькові, потім надягала на голову молодій віночка, що лежав на хлібові під час розплітання. Згодом мати піднімала молоду зі стільця і благословляла. Дівчата, як тільки бачили, що молода встала, швидко сідали на стілець, щоб скоріше й самим вийти заміж.

Після цього приходив молодий з друзями, і старший дружка, за допомогою всіх хлопців мав викупити молоду в дружок.

Коли вже викупили, молодий підходив до молодій, а вона йому чіпляла до боку хустку як символ своєї жіночності.

Старша дружка знову зверталася до старости, щоб благословив молодих до шлюбу. Староста благословляв, а за ним з образами благословляли батьки. Дружки брали молоду попід руки, а дружки слідом за ними забирали молодого і виводили їх надвір.

До церкви молоді їхали порізно.

Інсценізація

Дійові особи: молода (Галюня), молодий (Іванко), батько і мати молодой, староста, брат молодой, дружки молодой, дружби молодого.

Дія відбувається в світлиці (на “великій хаті”). З правого боку сцени стоїть стіл, застелений скатертиною. На столі стоять образи, біля них лежить хліб, на якому – сіль і барвінковий віночок. Також там знаходиться гребінець, миска з маслом, хустка для молодого.

Біля столу, ближче до середини, стоїть стілець, на якому лежить подушка чи кожух, поруч – лава для гостей.

Мати пораяється біля столу. На лаві сидять батько і староста, розмовляють між собою.

Зліва на сцені (ніби з вулиці) виходять дружки молодой співають:

70

А де ж та - я дів - ка, а де ж та - я дів - ка,
шо й ба - жа - ла він - ка? Пі - діт, у - ве - ді - те,
на сті - лець по - са - ді - те, на сті - лець по - са - ді - те,
ру - су ко - су роз - пле - ті - т...

А де ж тая дівка, 2
Шо й бажала вінка?
Підіт, уведіте,
На стілець посадіте, 2
Русу косу розплетіт...

Вітаються до усіх присутніх у хаті:

– Добрий день!

Батько відповідає:

– Добрий день, дівчата!

Староста продовжує:

– Проходьте, дружечки любі, Галюня вже вас чекає. Спасибі вам за честь, просимо на хліб-сіль і на весілля.

Тим часом мати з правої куліси виводить дочку, а старша дружка каже:

– Воспанє дружки, воспанє старосто, прошу благословенства цьому дитяті русу косу розплітати!

Всі відповідають:

– Хай Бог благословить!

– По-втурній!

– Хай Бог благословить!

– По-тшеці!

– Хай Бог благословить!

Дружки співають:

71

Й а з ру - той - ки - дві кві - точ - ки. Бла - гос - ло - ви, Бо - же,
/і/ бла - гос - ло - ви, Бо - же, і о - тець, і ма - ти,
сво - є - му ди - тя - ті ко - су роз - плі - та - т...

Й а з руточки – дві квіточки.
 Благослови, Боже, 2
 І отець, і мати,
 Своему дитяті
 Косу розплітат...

У цей час батько бере зі столу хліб із сіллю та віночком і разом з матір'ю та старостою благословляють молоду.

Спочатку староста підходить до молодої:

– Благословляю тебе, Галюню, щастям-здоров'ям, доброю долею!

Далі благословляють батьки:

– Благословляємо тебе, доню, щастям-здоров'ям, многими літами! Кобись була здорова, як вода, багата, як земля, а червона, як калина, і всьому родові мила!

Молода:

– Спасибі вам, тату й мамо, за хліб-сіть, за те, що мене зростили і добру навчили!

Кланяється батькам, цілує хліб, а потім бере його в руки.

Далі дружки співають до матері:

72

1. Ой дай, ма-ти, стіль - ця, /і/ ой дай, ма - ти, стіль-ця,
 до стіль - ця - гре - бін - ця, до гре-бін-ця - ко - жу - ха,
 хай ся-де мо-ло - ду - х...

Ой дай, мати, стільця, 2
 До стільця – гребінця,
 До гребінця – кожуха,
 Хай сяде молодух...

Мати виносить стілець з подушкою чи кожухом та ставить його посеред сцени. Дружки ведуть молоду і садовлять на стілець, а батько дає в руки хліб, яким благословляли дочку.

Поправляючи молодій весільне вбрання, співають:
 (мел. № 70)

Ой дай, мати, масла, 2
 Бо я тобі коровицю пасла.
 Пасла корову на росі,
 Дай, мати, масла до кос...

Мати, беручи миску зі столу, підносить її до молодої і починає мастити косу.

У цей час закликають брата, співаючи:

73

1. Про-шу, бра - те, до ха - ти,
 про - шу, бра - те, до ха - ти -
 кі - сонь-ки роз - плі - та - т...

1. Прошу, брате, до хати 2
 Кісоньки розплітат...

2. Ой як я в косі ходила, 2
Я брата ни просил...
3. Й а типера хожу, прошу, 2
Розплити, брате, кос...

3-за правої куліси виходить брат і починає розв'язувати "гузлі".
Для нього співають:

74

♩ = 100

1. Й а брат сест - рі ко-су ру-су роз-плі - та - є/ге/,
й а брат сест - рі й а брат сест - рі
ко - су ру - су роз - плі - та - й...

2. Косу розплі - та - є, ше й на розу пог - ля - да - є/ге/,
ко - су роз - плі - та - є, ко - су роз - плі - та - є,
ше й на розу пог - ля - да - й...

3.4. Се - стро ж мо - я, се-стро до-ро-га - я,
ни йди за муж мо ло да я /га/,
се - стро ж мо - я, се-стро до-ро-га - я,
ни йди за-муж мо - ло - да - й...

1. Й а брат сестрі косу русу розплітає, 2
Й а брат сестрі косу русу розплітай..
2. Косу розплітає, ше й на розу погляда(є): 2
3. – Сестро ж моя, сестро дорогая,
Ни йди замуж молодай...
4. Ни йди замуж замуж молодая,
Бо й зацвіла ружа твоя...

Брат, розв'язавши "гузлі", кидає стрічки на дівчат – котра спіймає, та скоріше вийде заміж. А далі косу розплітають дружки, співаючи:

75

♩ = 86

1. Ой пли-ве чо - вен по ро - сі,
пла - че Га - лю - ня по ко - сі:

-Ой, ко - со мо - я, ой, ро - со мо - я,
ти ж з ми-не кра-су зня - л...

1. Ой пливе човен по росі,
Плаче Галюня по косі:
– Ой, косо моя, ой, росо моя,
ти ж з мене красу знял...
2. Ой як я тебе розпущу –
Свою матінку засмучу.
Ой, косо моя, ой, росо моя,
ти ж з мене красу знял...
3. Ой як я тебе розстелю –
Свого Іваня звиселю.
Ой, косо моя, ой, росо моя,
ти ж мене красу знял...

Тим часом мати бере зі столу гребінець і починає розчісувати коси молодій.

Мати і дочка під час сумної пісні плачуть, а одна з дружок, щоб розвіяти сум, пануючий в хаті, весело заводить пісню:

76

1. Ой на дво-рі те-рін те - шут, ой на дво-рі те-рін те-шут,
а в ха-ті ко - су че-шут,
й а вже те-рін до-ти - су-ють, й а вже ко-су до - чи - су - й...

1. Ой на дворі терін тешут, 2
А в хаті косу чешут.
Й а вже терін дотисуют,
Й а вже косу дочисуй...
2. Й а на дворі просо молотят, 2
Й а в хаті косу золотят.
Й а вже просо домолочуют,
Й а вже косу дозолочуй...

Коси розплели, розчесали.

Старша дружка підходить до старости:

– *Шановний старосто, прошу благословенства Галюні віночок одягати!*

Староста відповідає:

– *Благословляю щастям, здоров'ям, доброю доленькою!*
Дівчата співають:

77

Ой, він-ку ж мій він - ку, ой, він-ку ж мій він-ку,
чи з ру-ти, чи з бар-він-ку, по-са-ди-ла ти - бе в рин - ку,
за-ми-ка-ла ти - бе в скринь-ку,
а ти - пе - ра ру-шу, бо хо-ди-ти му - ш...

Ой, вінку ж мій, вінку, 2
Чи з рути, чи з барвінку,
Посадила тебе в ринку,
Замикала тебе в скриньку,
А типера рушу,
Бо ходити муш...

Під час цієї пісні мати з батьком підходять до молодії. Мати бере хліб з рук молодії і дає батькові, потім забирає з хліба віночок і надягає його молодій на голову. Мати піднімає молоду зі стільця, промовляючи до неї:

– *Щасливо гуляй, дочко, у весільному віночку.*

Цілує молоду. А дівчата тим часом сідають на стілець, щоб скоріше (за повір'ям) вийти заміж.

З-за лівої куліси чути розмови – це іде молодий з друзями. Дівчата між собою жартують.

Переступивши поріг хати, старший дружба звертається до усіх присутніх:

– *Добрий день вам! Ми прийшли до вас з хлібом, миром та славним парубком. Можна забрати нашу дівчину?*

Старша дружка, вийшовши наперед усього гурту:

– *Бач який!? Іване, та яка ж вона ваша? Поки вона – наша. А як дасте викуп, то тоді їй віддамо молоду!*

Дівчата знову сміються між собою і кепкують з хлопців.

Старший дружба, даючи гроші старшій дружці:

– *Ой, дівчата! Це всі гроші, більші нема!*

Одна з дівчат, заглядаючи в руку подруги, каже:

– *Ой ні, це мало. Ми її так прибирали, одягали, віночок наклали. Давайте ще!*

Старший дружба знову дає гроші, беручи їх в інших хлопців.

Хлопець з гурту:

– *Та дівчата! Немає вже грошей, обдерли нас як литку, вже пусті кишені.*

Інша дружка:

– *Давайте, давайте, і побільше сипте!*

Старша дружка лічить гроші, а потім звертається до дружбів і молодого:

– *Оце по-нашому – щедрі твої дружби. Проходьте, хлопці!*

Молодий підходить до молодії, цілує її, а дружечки молодії заводять пісню:

78

♩ 120

Наш І - ва - ньо, як ма - льо - ван - - - ня,

наш І - ва - ньо, як ма - льо - ван - ня,
тре ба йо му ша ну ван - ня.

Ша - ну - ван - ня ша - ну - ва - ти,

хуст - ку до бо - ку чіп - ля - т...

Наш Іваньо, як мальовання, 2
Треба йому шанування.
Шанування шанувати,
Хустку до боку чіплят...

Мати подає молодій хустку зі столу, а молода чіпляє її збоку за пояс молодому.

Старша дружка звертається до всіх:

– *Шановний старосто, батьки та гості, прошу благословенства молодих до шлюбу виряджати!*

Усі:

– *Хай Бог благословить!*

Староста:

– *В добру годину, на довгий вік!*

Мати і батько, взявши образи зі столу, благословляють молодих до шлюбу.

Молоді їм тричі кланяються. Дружби підходять до молодої і виводять її першу, а дружки забирають молодого і йдуть за ними. Тим часом співають:

79

$\text{♩} = 80$

1. Ма - ти Га - лю - ню ро - ди - - - ла,

ма - ти Га - лю - ню ро - ди - ла,

со - ніч - ком гоб - го - ро - ди - ла,

мі - ся - цим під - пе - ри - за - ла,

до шлю - бу ви - ро - ва - жа - л...

1. Мати Галюню родила, 2
Сонічком гобгородила,
Місяцем підперизала,
До шлюбу випроважал...
2. Мати Іваня родила, 2
Сонічком гобгородила,
Місяцем підперизала,
До шлюбу випроважал...

Усі з молодими йдуть за сцену.

РОЗПЛІТАННЯ КОСИ І ВИРЯДЖАННЯ МОЛОДОЇ ДО ШЛЮБУ

Записала **Наталія СТАФІЙЧУК** у с. Сухівці
Рівненського р-ну Рівненської обл.

Інсценізація

Дійові особи: молода, молодий, батько і мати молодої,
дві дівчини-дружки, два хлопці-дружки, свахи
і старший сват від молодого, музики.

Дія відбувається у хаті молодої.

Дівчата одягають молоду в "сукенку" і прикріплюють розма-
рин на грудях (із лівого боку). Співають свахи і дружки:

80

$\text{♩} = 168$

1. Ой у На - та - лі на ве - чор - ни - цях -

все ро - жо - ви - ї кві - - - ти,

ї - ї ма - тін - ка ї - ї рид - ня - я

- не мо - же на - гле - ді - т...

1. Ой у Наталі на вечорницях – все рожеві квіти,
Її матінка, її ридня не може нагледіт...
2. – Ой ти, Наталю, донечко моя, яка ж ти мені мила –
Своїм личеньком білим ромняним увесь посад закрил...

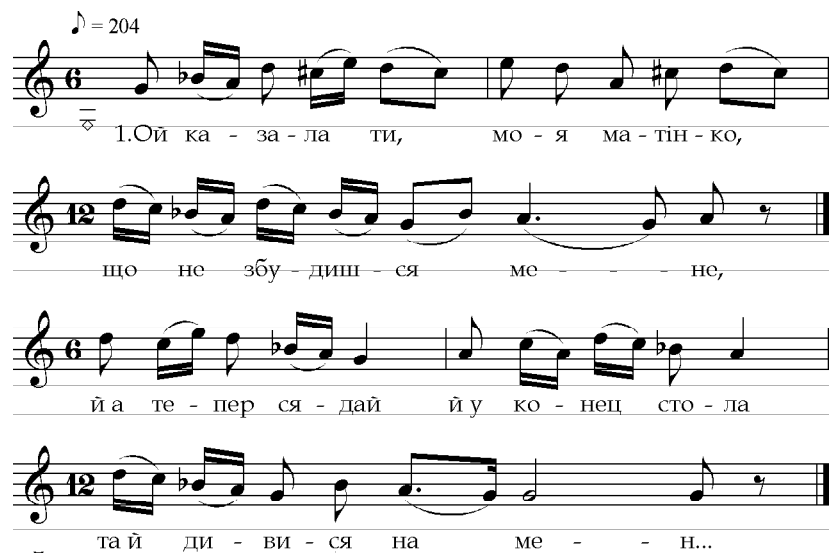
Дві дружки виводять молоду на середину кімнати і садять на стілець, накритий кожухом. Мати бере миску з горілкою і змашує дочці голову, примовляючи:

– *Мажу, доню, горілкою – щоб бульш не була дівкою.*

Співають свахи:

81

♩ = 204

1. Ой ка - за - ла ти, мо - я ма - тін - ко,
що не збу - дин - ся ме - не,
й а те - пер ся - дай й у ко - нец сто - ла
та й ди - ви - ся на ме - н...

1. Ой казала ти, моя матінко, що не збудишся мене,
Йа топір сядай у кінець стола та й дивися на мен...
2. Ой бо як пуйдеш, моя матінко, у поле жита жати,
Да займеш постать довгу широку – нікому поджинат...
3. Займеш ти постать довгу широку – нікому дожинати,
Серпичок з ручок, сльозоньки з очок – нима мого дитят...

82

♩ = 156

Ой зо-ба-чи-те, лю-де, як без На-та-лі бу-де:
ло-жеч-ки пуд лав-ко-ю за-рос-туть му-рав-ко-ю,
а ді-жеч-ка з во-до-ю за-рос-те ли-бо-до-й...

Ой зобачите, люде,
Як без Наталі буде:
Ложечки пуд лавкою
Заростуть муравкою,
А діжечка з водою
Заросте либодой...

Дружка і сват молодого розплітають коси молодій (молода обов'язково заплетена у дві коси), кепкуючи один над одним.

Свахи співають:

83

♩ = 168

1. -Чи я то-бі, ма-тьон-ко, на-до-ї-ла,
що ти ме-не од-да-єш на жни-ва?

2. Чи я то-бі плат-теч - ко не пра - ла,
Чи я то-бі пос-тель - ки не сла - ла?

3.-Ой пра-ла плат-теч - ко бі-лень - ко,
ой кла-ла по-стель - ку чис-тень - ко.

1. – Чи я тобі, матьонко, надіола,
Що ти мене оддаєш на жнива?
2. Чи я тобі платтечко не прала,
Чи я тобі постельки не слала?
3. – Ой прала платтечко біленько,
Ой клала постельку чистенько.

(мел. № 81)

1. Ходи, матінко, повечераєм з тобою,
По вечеронці розділимося з тобою.
2. Тобі, матьонко, хата, сіни ще й комора,
Мені, молодій, – скриня, перина й корова.
3. Виносьте мені скриню й перину з комори,
Виводьте мені рабу корову з обори.

Старший сват бере вінок і, тримаючи його над головою молоді, читає “корону”:

Нехай буде слава на землі і на небі,
Бо ми його просили у кожній потребі.
І сьогодні всі просили, бо гарна хвилинка,

Що відходить від родини молода дівчина.
Що відходить від родини, з другими єднає,
Гарне весільне дівування навик закінчає.
Вже пройшли часи ті, що ти вбиралася,
Як та рожа червона росла, пишалася.
Як соловей співала від рання і до ночі,
І пісні веселі про життя дівоче.
В щасті виростала, не знала ні тоски, ні долі,
Любувалася тобою мама, що живеш ти на волі.
Усе твоє дівування пішло за водою –
Я корону розквітчану держу над тобою.
В церкві станеш на коліна й Богу помолишся,
В парі шлюб дістанеш – навик злучишся.
Маму, тата ти покинеш – буде хата друга,
А їм за тобою залишиться туга.
Підеш до свекрухи, до чужей хати,
А свекруха не матінка – мусиш привикати.
Розпрощайся з дівчатами – своїми подружками,
Що ходила разом з ними стежками-дорожками.
– Прощайте, дружечки – більш мні не гуляти,
А вас прошу, мамо, вінець накладати.

Мати бере з рук старшого свата вінець і кладе на голову дочці.
Дівчата одягають молодій вельона.

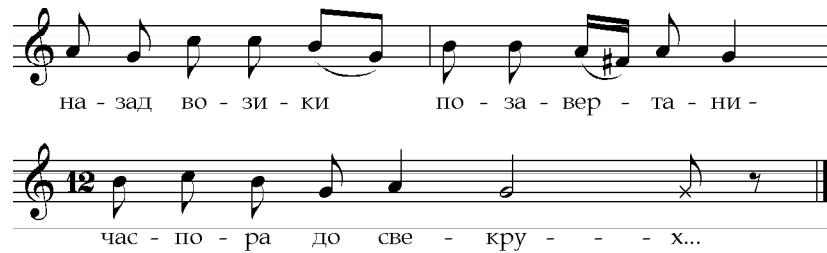
Свахи співають:

84

1.-Чо-го, На - та - лю, так си - диш?

Чом во - ке - неч - ко не гля - диш?

Ой вже ко - ни - ки по - за - пря - га - ни,

на - зад во - зи - ки по - за - вер - та - ни -
 час - по - ра до све - кру - - - х...

1. – Чого, Наталю, так сидиш?
 Чом в оконечко не глядиш?
 Ой вже коники позапрягани,
 Назад возики позавертани –
 час-пора до свекрух...
2. – Прошу конику обрик дати,
 Прошу боярув погулять.
 Ой заждіть, заждіть мою матінку
 з вишневого садочк...
3. Тільки й матінка на поріг –
 Впала донейка близько ніг:
 – Ой благословіть, моя матінко,
 у цюю доріжень...
4. – З Богом, донейко, із Богом,
 Ой сам Бог тобі на помоч.
 Ой сам Бог тобі та й для помочи,
 рогалі – для радощ...

Дружки виводять молодого з-за столу і він стає поруч із молодю. Старша дружка стелить рушник, молоді стають на нього. У цей час навпроти молодих стоять батьки молодої з образами в руках. Молоді кланяються батькам і цілують образи (тричі).

Музики грають марш, і молодих виводять на двір. Попереду йде сват (найчастіше – хрещений батько молодого), за ним – молода в супроводі друзів і молодий із дружками.

Вийшовши у двір, батьки обсіпають молодих житом, цукерками і дрібними грішми, тричі обходячи за сонцем навколо них.

Молоді їдуть до шлюбу.

ЗУСТРІЧ МОЛОДИХ ПІСЛЯ ВІНЧАННЯ

Записала Оксана ЮЗЮК у с. Вичівка
 Зарічненського р-ну Рівненської обл.

Інсценізація

Дійові особи: молода з молодим, батьки, гості.

Завіса відкривається.

Молода повертається разом з молодим зі шлюбу, несучи ікони.

Дорогою до хати молодої гості співають:

85

1. Да ра - де - ньок Ва - си - ль - ко, й ра - де - ньок,
 що й у но - вій це - р - ков - ци и по - бу - вав

2. Що й у но - вій цер - ко - в - ци й по - бу - вав,
 на бі - ло - му ру - ч - ни - ч - ку й по - сто - яв

5. по - дер - жав

3. 4. Зо - ло - ти - і пе - р - стьо - н - ки ж / и /

1. Да раденьок Василько, раденьок,
Що й у новій церковці побував.
2. Що й у новій церковці й побував,
На білому ручничку й постояв.
3. На білому ручничку постояв,
Золоті перстеньки поменяв.
4. Золоті перстеньки й поменяв,
За білу рученьку й подержав.
5. За білу рученьку й подержав,
До щирого серденька шлюб прийняв.

(мел. № 85)

1. Ой летіте, гусоньки, попероду
Да скажіть мамонці, що я йду.
2. Да не сама я йду – з миленьким,
Да зв'язали рученьки біленьким.
3. Да не сама я йду – з муженьком,
Зв'язали рученьки ручником.

86

1. Зар-за-ли ко-ни-ки в зе-ле-ній ду-б/и/-ро-ви-
за-чу-ла ж ма-монь-ка й у но-вій ко-мо-р...
1) var.

2. та й не го-мо-ні-те

1. Зарзали кони в зелений дуброви –
Зачула й мамонька й у новий комори.
2. Цегьте, сусіди, та й не гомоніте,
Бо моє ж дитячко із вінчання їде.

При вході на подвір'я, біля надвірного порогу, молодих зустрічають родичі.

З хати виходить батько молодої зі стільцем, застеленим рушником. Мати виносить хліб, сіль, мед та кладе все це на стілець. (Вона вбрана у вивернутий кожух – щоб зять був багатий).

Молоді трічі вклоняються батькам. Батьки цілуються з молодими, а згодом останні цілують руки батькам. Потім мати з батьком п'ють по келишку горілки або вина, бажають їм щастя, здоров'я, щасливо вкупі вік прожити. Молоді також випивають, а келишок кидають позад себе. Батьки годують медом молодят – на солодку долю. Свахи співають :

87

♩ = 120

1. Вий-ди, ма-мо-нь-ко, з све-ча-ми-
вже т/и/-во-є ди-тят-ко звен-ча-ли.

2. Вий-ди, ма-мо-нь-ко, з бу-хо-н/и/-цем-
вже тво-є ди-тя-т/и/-ко - з мо-ло-й-цем.

3. Вий-ди, ма-мо-нь-ко, із ме-дом-

вже т/и/-во-є ди-тя-т/и/-ко - з мед-ве-д'юм.

1. Вийди, мамонько, з свечами –
Вже твоє дитятко звенчали.
2. Вийди, мамонько, з бухонцем –
Вже твоє дитятко – з молайцем.
3. Вийди, мамонько, із медом –
Вже твоє дитятко – з медведьом.

88

1. Ой ма-монь-ко ж вут-ко, ой ма-монь-ко ж вут/и/ко,
да ви-кі-дай-ся хут-ко 2. Бо вже со-ней-ко ж
ни-зень-ко, да в/и/-же ж ді-то-ньки
бли-зенько. 3. Да вже со-ней-ко- в за-гір-є,
а вже ж ді-тонь-ки- в под-вір-ї.

1. Ой мамонько ж вутко,
Да викідайся хутко,

2. Бо вже сонейко ж низенько
Да вже дітоньки близенько.
3. Да вже сонейко – в загірє,
А вже дітоньки – в подвір'є.

89

1. Пи-та-ла-са ж ма-ти доч-ки,
пи-та-ла-са ж ма-ти доч-ки, чи го-рі-ли яс-но свіч-ки.
2. -Ой го-рі-ли, ма-монь-ко, й па-ла-ли,
як ме-не ж мо-ло-ду-ю вен-ча-ли.

1. Питалася ж мати дочки, 2
Чи горіли ясно свічки.
2. – Ой горіли, мамонько, палали,
Як мене ж молодою венчали.

90

1. Ой зар-за-ли во-ро-ни ж ко-ни над-во-рі,

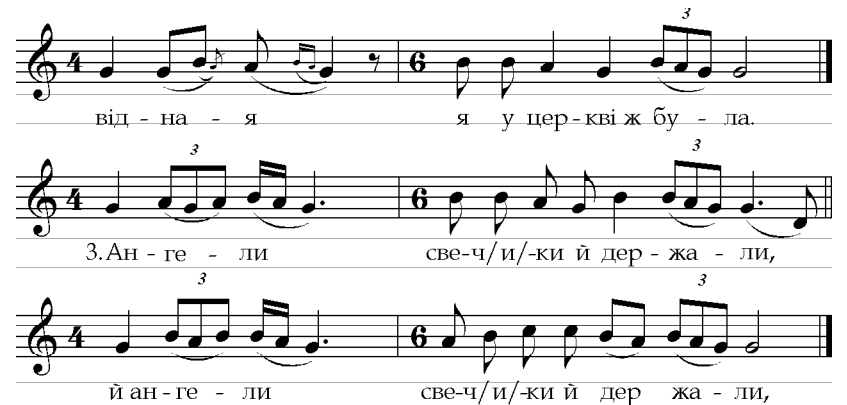
1. Ой зарзали ворони ж кони на дворі,
Ой як бразнули золоті кубки ж на столі.
2. Ой наїхало да боярньок на муй двір,
Ой як засіло три молодчики за мій стіл.
3. Ой як засіло три молодчики за мій стіл.
– Ой познай, познай, моя мамонько, котрий мій?
4. Що й у сірому та й у білому – ж то ни мій,
Що в червоній оксамитонці – то ж мій.

91

1. Розтупітьє, сваття, розтупітьє, й браття ж,
Да нїхай побачить тещенька зят...
2. Ой коли п'яниця-кошуня – ж морока,
А коли розбойник – шабля куля бок...
3. Ой коли п'яниця, то заходь у хату,
Йа коли розбойник, то не дам дитят...

92

1. Й мамонько, я й у церкви ж була,
Відная я у церкви була.
2. Причиста Діва виночки звїла, 2
3. Ангели свечки держали, 2
4. Як мене, молодую, венчали. 2

93

1. Ой мамонько, с Боже, 2
Поздоров да тебе й Боже,
Що ти ж мене й уродила хорошого сим'янин...

2. Що я ж тонка ж висока, 2
І хілява ж белява – хорошенько ж вобран...
3. На мене здивилися – й у книгах помилилися...
Да мене й попи, й дячки, що й у мене чорні очк...

Після привітання батьків до молодих з поздоровленнями підходять гості. В цей час співають :

94

♩.120

1. Ми ї - ха - ли о - ко - ло греб - лі, ой,
ми ї - ха - ли й о - ко - ло греб - лі, нам суч - ки й не пот - реб - ни.

1. Ми їхали около греблі, ой,
Ми їхали около греблі,
Нам сучки й не потрібні¹.
2. Ни дали й у двір в'їхати – 2
Начали нас оббрехати.
3. Да бери, свату, кола – 2
Виганяй сучок з двора.
4. Да насип, свату, гречки – 2
Да накорми овечки,
5. Щоб на нас ни плигали, 2
Нам ганьби ни давали.
6. Да пуд піч, кошки, пуд піч, 2
Да пуд піч марцувати,
7. Да пуд піч марцувати, 2
Ни нам ганьбу давати.

Після цього батько забирає стілець, а мати – хліб. Молоді з дружками та гостями йдуть до хати. Дружба зав'яже руки моло-

¹ Так само і далі розспівується кожна строфа.

дих рушником і заводить обох за стіл. Музиканти грають марш, і гості запрошуються до столу. Молодий сидить біля молодої з правого боку, біля нього – свашки, далі – свахи, а потім – дружба й інші гості. З лівого боку від молодої сідає старший сват, дружки та всі інші гості.

Батько промовляє молитву “Отче наш” та запрошує гостей до частування.

Завіса закривається.

ДІЛЕННЯ КОРОВАЮ

*Записала Ірина СКІБІЦЬКА у с. Видричі
Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.*

У неділю ввечері відбувається обряд ділення короваю. Музики грають марш. Старший “дружок” виносить на вишитому рушнику весільний коровай і звертається до присутніх: “Благословіте, чесна беседо, коровай поділити!”. Гості відповідають: “Хай Бог благословить!” (тричі).

“Дружок” ставить коровай на стіл, знімає квіти, якими він прикрашений, зрізує ножем вершок, кладе його на тарілку і дає молодим з такими словами: “На тобі, Галю, окрайчика, щоб уродила Миколайчика”.

Молоді дякують за коровай. Далі “дружок” розрізує коровай на невеликі шматки. До столу підходять батьки молодої. Мати ставить перед молодими тарілку, накриту білою хустинкою, і батьки дарують гроші або щось інше. Якщо дарують худобу (корову, телицю, коня тощо), то обов’язково дружок оголошує про це, а молодші дружки “фіксують” вуглиною на грубці. Ці так звані малюнки зберігаються на грубці до того моменту, аж поки подарована худоба не буде в господарстві молодих.

До короваю підходять близькі родичі, а потім – решта гостей. Під час цього свахи співають:

95

♩.72

1. Чес-ний ко-ро-ва-ю на те-со-вім сто-лі,

чес-ний ко-ро-ва-ю на те-со-вім сто-лі.

2. Я та-той-ку вір-но слу-жи-ла - ко-ро-ва-ю за-слу-жи - ла,

я та-той-ку вір-но слу-жи-ла, ко-ро-ва-ю за-слу-жи - ла.

1. Чесний короваю на тесовім столі, 2
2. Я татойку вірно служила – короваю заслужила. 2
3. Молодейка Галю, то ж твоя заслужчина, 2
4. То ж твоя заслужчина од Господа Бога, 2
5. Од Господа Бога, од батейка твого, 2
6. Од Господа Бога, од матьонки твєї. 2

Дякуючи молодим за коровай, кожен з гостей висловлює побажання:

“На щастя, здоров’я, на добру долю. на довгий вік!”

“Як ваші батьки весілля дочекались, так і вам хай Бог поможе діток поженити та в люди вивести в доброму здоров’ї, любові і щасті!”

“Дарую дуба з ралом, щоб був син генералом!”

“Дарую діжчину, щоб до року вродила дівчину!”

“Дарую гроші, щоб діти були хороші!”

“Дарую гроші на життє хороше!”

“Дарую хустину на чотири канти, щоб було три сини і всі – музиканти!”

“Дарую мішок цибулі, щоб не давала свекрусі дулі!”

“Дарую кошилку глини, щоб до року прийшли на родини!”

“Дарую зозулю до боку, щоб молода привела дитину до року!”

“Дарую кошилку гнилиць, щоб молодий не ходив до чужих молодниць!” ...

Спідню частину короваю віддають музикам. Старший дружок бере тарілку, на якій розносили коровай, і пританцьовуючи, несе до порога, розбиває її і танцює на черепках.

ВІДРІЗУВАННЯ КОСИ

Записала Ольга ГАВРИЛЮК у с. Діброва
Любешівського р-ну Волинської обл.

Дійові особи: молода, молодий, батьки молодих,
свахи, музики, весільні гості.

Молодий встає з-за столу, виводить молоду на середину кімнати і садить її на діжку, накриту кожухом.

Свахи співають:

96

♩ = 152 ³

1. - Де ж ти, Га-льоч-ко, сво-ю ко-сой-ку по-ді - ла,

де ж ти, Га-льоч-ко, сво-ю ко-сой-ку по-ді - ла?

2. - У цер ков це, на сві чай це зго рі ла/га/,

у цер - ков-це, на сві - чай-це зго-рі - ла.

3. Ни-до-га-роч-ка на ти-хий ду-най пус-ти - ла,

ни-до - га-роч-ка на ти-хий ду-най пус-ти - ла.

1. – Де ж ти, Гальочко, свою косойку поділа? 2
2. – У церковце, на свічайце згоріла. 2
3. Нидогарочка на тихий дунай пустила. 2

Молодий знімає з голови молодої вельон, зверху кладе гроші (викуп за косу). Розчісує дерев'яним гребінцем косу і відрізує її.

Свахи співають:

97

♩ = 168

1. Ой, ко - со, ко - со, ве - се-лосьть мо - я,

ой, ко - со, ко - со, ве - се-лосьть мо - й...

1. Ой косо, косо, веселость моя, 2
2. Як ж тибє нусила – веселилася, 2
3. А як вбрізала – засмутилася. 2

Молодий пов'язує молоду хусткою. Молоді влітають у відрізання косу червону стрічку. Під час цього свахи співають:

98

♩ = 152

1. Про-сю, І - ван - ко, ми - лос - ті тве - ї,

про - сю, І - ван - ко, ми - лос - ті тве - ї.

1. Просю, Іванко, милості твоєї, 2
2. Гляди Гальочки, як души свеї. 2
3. Щоб вона боса та й не ходила, 2
4. Щоб вона людей та й не смішила, 2
5. Щоб було личко й ни заплакане, 2
6. Щоб була коса та й заплітана. 2

Молоді несуть косу до комори, кладуть у скриню (“кухро”), де вона зберігається до смерті.

Свахи співають:

99

$\text{♩} = 162$

Свят-ий по - не - діл-ку, із - ба - вив нам дів-ку.

Із хлі-ба - па - ля - ни - цю, із дів-ки - мо - ло - ди - цю,

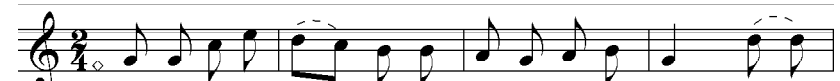
із дів - ки - мо - ло - ди - ць...

Святий понеділку,
Ізбавив нам дівку.
Із хліба – паляницю,
Із дівки – молодичь... 2

Грають музики. Молоді розпочинають танець “крутак”. Свахи співають:

100

$\text{♩} = 152$

1. Ой мах-ну я хуст - ко-ю, мах-ну я спуд-нич - ко-ю -

вчо-ра бу-ла дів - ко-ю, сьод-ня - му-лу-дич - ко-ю.

1. Ой махну я хусткою, махну я спудничкою –
Вчора була дівкою, сьодня – мулудичкою.
2. Ой литіла зузuleйка, литіла гулодна,
То за того кавалера душа муя годна.
3. Ой у полі – три туполі, а третій – дубочок,
Ой оддала мене мати, де їден синочок.

* * *

ПОВ'ЯЗУВАННЯ НАМІТКИ

*Записали Світлана ПОЦІЛУЄВА, Віктор КОВАЛЬЧУК,
Людмила ГАПОН у с. Люхча Сарненського р-ну
Рівненської обл.*

Після того, як поділять коровай, молоду “завивали” наміткою. Хрещена мати (“вутча”) знімає з голови молоді вельон, вінок і кладе намітку¹. Поряд стоїть молодий і тричі палицею скидає намітку з голови молоді. “Вутча” накладає кибалку², а зверху пов’язує намітку, обкрутивши тісно навколо голови і роблячи вузол

¹ Намітка – шматок добре відбіленої та оздобленої по краях мережкою або вишивкою льняної тканини довжиною 3–5 м і шириною 40–50 см.

² Кибалка – льняний жгут або картонна смужка, що одягалась на голову молоді.

на потилиці. Вільні кінці спадали на плечі. Після того, як пов'язуть намітку, на спину молодій рідна мати накидала хустку. Тоді підходив молодий і вів молоду до заміжніх молодниць, які брали її в коло і танцювали.

Весь процес супроводжувався піснями:

101

♩ 102 Одна Гурт ³

До-га-дай-ся, Ма-рій-ко-го/, ку-да ма-тьон-ка пош-ла -
 В кліт-ку по на - міт - ку, по шов-ко-вий чип-чик,
 Скинь чип-чик под стиль-чик, ки - бал - ку - под лав - ку,
 по крам - ний на - мі - ть...
 бе-ри ві-нок на го - лов - к...

Догадайся, Марійко,
 Куди матьонка пошла –
 В клітку по намітку,
 По шовковий чипчик,
 По крамний намітчик.
 Скинь чипчик под стильчик,
 Кибалку – под лавку,
 Бери вінок на головк...

102

♩ 84

1. Ко-ти-ло-со яб-луч-ко да по ран-ньої ро-се,
 пла - ка-ла Ма - рій - ка да по ру - сої ко - се.
 2. Ой не так по ко - се, як по то-му кос - нич - ку,
 що ма-тьон-ка ку - пи - ла, а дру-жеч-ка зно - си - ла.

1. Котилосо яблучко да по ранньої росе,
 Плакала Марійка да по русой косе.
 2. Ой не так по косе, як по тому косничку,
 Що матьонка купила, а дружечка зносила.

103

♩ 84

А вже мні про - діль да го-ло - ву про - їв,
 да вже вні чеп - ца да дав-но хо - че - ца.

1. А вже мні проділь да голову проїв,
Да вже вні чепца да давно хочеца.

104

♩ 90 *Одна* *Гурт*

1. Ми Ма - рій - ку за - в'я - за - лі,

щоб є - ї то - ва - риш - ки невпозна - лі.

2. Щоб є - ї то - ва - риш - ки невпозна - лі,

щоб з нею на розмо - ві - /гі/ не сто - я - лі.

1. Ми Марійку зав'язалі,
Щоб єї товаришки не впознали.
2. Щоб єї товаришки не впознали,
Щоб з нею на розмові не стоялі.

105

♩ 66

1. На - доб - ра - ноч, то - ва - ри - шеч - ки,

¹⁾

на - доб - ра - ноч, то - ва - ри - шеч - ки, що хо - ди - ли по го - рі - ше - ч...

Var.

¹⁾

1. Надобраноч, товаришечки, 2
Що ходили по горішеч...
2. Горішечки розкачаліса, 2
Товаришки розпрошталіс...

ПЕРЕЗВА

Записала Катерина БОРИС у с. Веселе
Луцького р-ну Волинської обл.

Інсценізація

Дійові особи: родичі молодої та молодого, батьки молодих,
молода, молодий, "тур" (перебрана молода), музики.

Родина молодої збирається до молодого. Готуючи їжу для молодої, співають:

106

♩ = 200

Де сто - я - ли скри - ні, там по - ри - ли сви - ні.

Де ле - жа - ли пи - ри - ни, там - го - лі го - рох - ви - н...

Де стояли скрині,
Там порили свині.
Де лежали пирини,
Там – голі горохвин...

Усі збираються, мостяться на віз і дорогою співають:

107

♩ = 200

1. Ой а доб - ра - я та го - ди - нонь - ка на - ста - ла,

ой що Га - лю - ня по ро - ди - нонь - ку по - сла - ла.

1. Ой а добрая та годинька настала,
Ой що Галюня по родиньку послала.
2. Послала вона штири коні, п'ятий – віз,
Ой а шостого – то візниченька, щоб віз.
3. Ой дала ж вона штири рублі на страву,
Ой щоб привезли усю родину на славу.

Злазячи з воза, свахи співають:

108

♩ = 200

1. Ї - ха - ла пе - ре - звонь - ка, шу - мі - ла бе - ре - зонь - ка,

че - рез зо - ло - ті мос - ти - до Га - лю - ні у гос - ть...

1. Їхала перезвонька,
Шуміла березонька,
Через золоті мости –
До Галюні у гость...
2. Підемо, гукаючи,
Весілля шукаючи,
Весілля не знайдемо,
До шиночку зайд...

Заходячи до хати, співають:

109

$\text{♩} = 102$

1. Доб - рий день то - му, доб - рий день то - му,

хто є в цьо - му до - м..-

1. Добрий день тому, 2
Хто є в цьому дом.. –
2. Старому й молодому, 2
Ще й Богу святом...

Гості молодого співають:

110

$\text{♩} = 192$

1. Здо - ровень - кі - ї бу - ли, здо - ровень - кі - ї бу - ли,

що ви нас не за - бу - л..-

1. Здоровенькі були, 2
Що ви нас не забул.. –
2. Старого й малого, 2
Ще й Бога святог...

Гості молоді відспівують:

(мел. № 106)

Чом ви нас не вітаєте?
Чи хліба не масте?
Підіть на сусіди,
Позичте два хліби:
Житнього, пшеничного,
Ми роду величног...

Гості молодого:

111

$\text{♩} = 200$

На - ші ми - лі пе - ре - зв'я - н - ки, чом ви до нас при - ї - ха - ли:

Чи хлі - ба о - д'ї - да - ти, чи ме - ду от - пи - ва - т..,
чи све - ї ди - ти - нонь - ки до - монь - ку о - дві - да - т..?

Наші милі перезв'янки,
Чом ви до нас приїхали:
Чи хліба од'їдати,
Чи меду отпиват..,
Чи свеї дитиноньки
Домоньку одвідат..?

Свекруха сідає на подушки і перини. Гості молоді співають:
(мел. № 106)

Виходь, свахо, з хати –
Не зробим тобі кривди:
Вип'ємо по чарочці,
З'їмо по ковбасці,
З вами пообідаєм,
Донечку одвідай...

(мел. № 106)

Виходь, зятю, з хати
Перезву вітати.
Хоч на перині спати –
Мушиш нам догоджат...

Гості молоді виводять переодягнену молоду і співають:

(мел. № 106)

Ведем тура в хату –
Виходьте вітати.
Чи тур, чи туриця,
Чи хороша молодичь...

Гості молодого відспівують у відповідь:

112

$\text{♩} = 200$

Ви нас не ду - рі - те, ви нам на-ше по-ка - жі - те,

бо на-ше, як пансь-ке-є, а ва-ше - ци-гансь-ке-й...

Ви нас не дуріте,
Ви нам наше покажіте,
Бо наше, як панськеє,
А ваше – цигансь...

Під час співу виводять свого “тура” гості молодого:

113

$\text{♩} = 126$

Ой це-є не па - ше - є, це-є - не хо-ро - ше-є.

На-ше-є - хо-рі - ще-є, до нас по-доб-ні - ше - й...

Ой цеє не нашеє,
Цеє – не хорошеє.
Нашеє – хоріщеє,
До нас подобнішей...

Обидва “тури” виходять наперед і вихваляються одне перед одним.

Гості молодого:
(мел. № 106)

Та рубай мати зостір,
Та готуй дочці постіль:
Подушки, перини
Для своєї дитини.
Дала нам господиню,
Дай же нам і скриню.

Гості молоді:
(мел. № 106)

Не дам, свату, скрині,
Не дам і перини.
Хто буде на ній спати,
Той буде викуплят...

Іде торг, під час якого гості молодого співають:

♩ 120

На-ші сва-ти – ба-га-ті.   О-бі-ця-ли нам да-ти.

сім – нас,   сім – ков-бас,   шти-ри літ-ри –хва-тить з нас.

Наші свати – багаті.
Обіцяли нам дати
Сім нас, сім ковбас,
Штири літри – хватить з нас.

Гості молоді відспівують:
(мел. № 112)

Ой, сватуню, сватуню,
Який ти наш милий:
Кучеронька, як квасоля,
А сам чорнобрив...

Після цього дві жінки або дівчини з гостей молодого беруть рушник і роблять ворота, через які всі проходять. Першими йдуть молодий і молода. Спочатку вони тричі кланяються гостям молоді, і йдуть через ворота, за ними – всі інші гості.

Під час цього співають:
(мел. № 112)

Слава Богу, свату,
У вашу хату.
Готовив їсти, пити,
Позвольте нам сісти
На ваші пороги,
Чи всі живі здоров...

Усі йдуть до столу й куштують страву, в цей час гості молодого співають:

(мел. № 106)

У нашого свата –
Калинова хата,
А сіни – березові,
А гості тверезі.

Гості молодого:
(мел. № 106)

Як гостоньки сіли –
Здригнулися сіни,
А ще більше здригнуться,
Як горілоньки нап'ють...

Гості молоді:

1. Ой летіли горобці, сіли на помості,
Якби пили хазяї, то пили би гості.

Гості молодого:
(мел. № 106)

Наїхали литвинці –
То в мішку, то в ряденці.
Як стали з мішка лізти,
нашого хліба їсти –
На столі – ні кришечки,
Під столом – ні кісточки.

Гості молоді відспівують:

(мел. № 106)

Не бійтеся, злидні,
Бо ми не на три дні:
Звечора – до раночку,
Заберем паняночку.

Гості молодого:

(мел. № 106)

Наша сваха – горіхова,
На собаці приїхала,
Ще й собаку загнуждала –
На весілля прикатала.

Гості молоді:

(мел. № 106)

Я в придане не хотіла,
Я прошена сіла.
Як не буде прийому –
Поїдемо додому.

Гості молодого:

(мел. № 106)

Їжте, гостоньки, пийте,
Тільки нас не судіте.
Може, щось недопечене,
Щоб не було облепечен...
Може, що недоварене,
Щоб не було обговорен...

Молоді дівчата і хлопці танцюють краков'яка, “тупанця”. Після танців співають:

115

♩ = 72

1. До - до - му, до - до - му, ро - ди - но мо - я,
не ї - ла, не пи - ла ху - до - ба мо - я.

1. Додому, додому, родино моя, –
Не їла, не пила худоба моя.
2. Ми в свої родини на балі були,
Ми в свої родини мед-вино пили.
3. Ой пили, пили – не напилися,
Золоті кубочки не побілися.
4. Ой пили, пили, бо було кому.
Бувайте здорові, ми йдемо додому.

ПРИМІТКИ

ЗАПРОСИНИ

1. Записано в 2000 р. від М.С.Чижук, 1926 р.н. Транскрипції Юлії Іванець (клас ст.викладача Л.Д.Гапон). Відтворено ф/а “Волиняни”.

ЗАРУЧИНИ

2. Зап. у 2001-2005 рр. від У. П. Кот, 1936 р.н. Транскрипції Вікторії Кот (клас ст.викладача Л.Д.Гапон). Відтворено ф/а “Волиняни”.

3. Зап. у 2000 р. від Н.М.Струк, 1922 р.н. та В.Т.Бурдак, 1929 р.н. Транскрипції Лариси Неймарк (клас ст.викладача Л.Д.Гапон). Відтворено ф/а “Волиняни”.

ВІНКОПЛЕТИНИ

4. Зап. у 2000 р. від Ф.Я.Дячук, 1927 р.н.; Г.Ф.Мельничук, 1933 р.н.; Я.М.Лазарець, 1938 р.н. Транскрипції Людмили Іллук (клас ст.викладача Л.Д.Гапон).

5. Зап. у 1999 р. від фольклорного гурту. Транскрипції В’чеслава Недзельського (клас ст.викладача Л.Д.Гапон).

6. Зап. у 2004 р. від гурту жінок. Транскрипції Оксани Пех (клас викладача Ю.П.Рибак). Відтворено ф/а “Горина”.

7. Зап. у 1998-2002 рр. від М. І. Гірак, А. Ф. Вус, М. П. Захари. Транскрипції Галини Романик (клас ст.викладача Р.В.Цапун). Відтворено ф/а “Волиняни”.

КОРОВАЙ

8. Зап. у 2003-2004 рр. від Т. М. Соколовської, 1927 р.н.; М.С.Санжар, 1930 р.н. Транскрипції Оксани Поліщук (клас викладача Ю.П. Рибак). Відтворено ф/а “Джерело”.

9. Зап. у 2004 р. від Г.З.Кравець, 1940 р.н.; З.М.Марків, 1938 р.н.; М.Д.Фурко, 1938 р.н.; Н.О.Філюшко, 1938 р.н. Транскрипції Людмили Шумицької (клас викладача М.М.Бабич). Відтворено ф/а “Волиняни”.

10. Зап. у 2001-2003 рр. від А.З.Звірук, 1938 р.н.; В.І.Найдюк, 1938 р.н.; Х.Я.Огороднічої, 1936 р.н.; З.О.Дрозди; Т.М.Сороки, 1936 р.н. Транскрипції Світлани Власюк (клас ст.викладача Л.Д.Гапон). Відтворено ф/а “Волиняни”.

РОЗПЛІТАННЯ КОСИ

11. Зап. у 2004 р. від Р. Г. Кусюк, 1940 р.н. Транскрипції Тетяни Підберезної (клас викладача М. М. Бабич). Відтворено ф/а “Волиняни”.

12. Зап. у 2001 р. від Г.П.Хіночик, 1920 р.н. та Г.В.Максімович, 1941 р.н. Транскрипції Наталії Стафійчук (клас ст.викладача Л.Д.Гапон). Відтворено ф/а “Джерело”.

ЗУСТРІЧ МОЛОДИХ ПІСЛЯ ВІНЧАННЯ

13. Зап. у 2004 р. від О.В.Турук, 1935 р.н. Транскрипції Оксани Юзюк (клас викладача В.С.Ярмоли). Відтворено ф/а “Волиняни”.

ДІЛЕННЯ КОРОВАЮ

14. Зап. у 2003 р. від Є. К. Мальчук, 1936 р.н. Транскрипції Ірини Скібіцької (клас викладача В. С. Ярмоли).

ВІДРІЗУВАННЯ КОСИ

15. Зап. у 1999 р. від І.Н.Гаврилюк, 1939 р.н. Транскрипції Ольги Гаврилюк (клас професора Н.О.Супрун-Яремко). Відтворено ф/а “Волиняни”.

ПОВ’ЯЗУВАННЯ НАМІТКИ

16. Зап. у 1995 р. від гурту жінок. Транскрипції Світлани Поцілуєвої (клас ст.викладача Л.Д.Гапон). Відтворено ф/а “Волиняни”.

ПЕРЕЗВА

17. Зап. у 2004 р. від Р.С.Ковальчук. Транскрипції Катерини Борис (клас викладача В.С.Ярмоли).

ЗМІСТ

Методичні рекомендації	3
Інсценізація весільних обрядів	13
Запросини на весілля	13
Заручини	16
Вінкоплетини	32
“Деревце-вінок”	39
Барвінковий обряд	48
Коровай	59
Розплітання коси	96
Зустріч молодих після вінчання	115
Ділення короваю	124
Відрізування коси	126
Пов’язування намітки	129
Перезва	134
Примітки	144

Навчальне видання

Людмила Дмитрівна Гапон

ІНСЦЕНІЗАЦІЯ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ

Навчальний посібник для студентів спеціалізації
“музичний фольклор”

Загальна редакція *Юрія Рибка*

Комп’ютерна верстка *Юрія Рибка*

Мовна редакція *Наталії Гавриш*

Відповідальний за випуск *Роман Дзвінка*

Підготовлено до друку засобами оперативної поліграфії
кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв РДГУ
Здано до друку ... Формат ...

